

ויליאם שקספיר

ריצ'רד
השלישי

ריצ'רד
השני

זוכה פרס ישראל

הקאמרי
התיאטרון של תל-אביב

שקספיר | ריצ'רד השני | ריצ'רד השלישי

נוסח עברי לריצ'רד השני שמעון זנדבנק
 נוסח עברי לריצ'רד השלישי מאיר ויזלטיר

עיבוד ובימוי ארתור קוגן
 תפאורה ערן עצמון
 תלבושות אורנה סמורגונסקי
 תאורה יעקב סליב
 שפה ודיבור אסי אשד
 קרבות במה גיל וינברג
 תנועה (ריצ'רד השלישי) גיא אלון

בהצגות מושמעים קטעים מתוך היצירות הבאות -

גיימס הורנר: הפסקול לסרט "שם הורד" // זביגניב פרייזנר: "רקוויאם לידידי";
 וויצן קילאר: הפסקול לסרט "דרקולה" // דימיטרי שוסטקוביץ': סוויטת ג'אז מס' 1; סוויטת ג'אז מס' 2 // פיוטר איליץ' צ'ייקובסקי: האוברטורה 1812 // יוהן סבסטיאן באך: סונטה מס' 3 BWV 1005 (אדג'יו) // סוויטה מס' 1 לצ'לו סולו BWV 1007 (מנואט) // וולפגנג אמדאוס מוצארט: "דון ג'ובאני"; שיר הערש "ישן נסיך קטן שלי" // שארל גונן: "פאוסט"; פייר אטניין: שיר צרפתי מתקופת הרנסאנס // סטפאנו ברנרדי: "מגניפיקט".

ריצ'רד השני, משך ההצגה: כשעתיים ו-15 דקות כולל הפסקה
 הצגה ראשונה: 5.7.12
 ריצ'רד השלישי, משך ההצגה: כשעתיים ו-15 דקות כולל הפסקה
 הצגה ראשונה: 10.7.12
 תודות: לאמיר לקנר ולעידו מנור
 התמונות צולמו תוך כדי חזרות.

מחלקות הייצור של

התיאטרון הקאמרי להצגות אלה -

תפאורה ובמה: אלכס גולדין // תלבושות ומתפרה: הדס אבנרי, רימה חזין, אביב רון // אביזרים: אורלי שנברגר, ולריה גלחמן, ליה גרשטיין, דני קמפינסקי // איפור: מלאני קפלן, רנה שפולר, לרה גולומב, מיכל שביט, מיטל אייזנשטיין, אירה סימנובה // פאות וחקנים: טניה רחנשטיין, נטשה אוסמולובסקי, לנה פרגמן // איפור מיוחד: חני שלום

מנהלות הצגה נאוה לוי, נילי בארי
 עוזרת לבמאי ליאת צוק
 מנהלי במה שמואל פקרמן, גלי חן, שרלי סבח
 עובדי במה יניר בן יאיר, אמיר עבודי
 תכנות תאורה אלון כהן
 תאורנים אהרון נחום (שבי), אלי חדידה, מנחם דביר
 סאונד ולרי רייזס
 וידאו-ארט (ריצ'רד השני) .. יואב כהן
 תיפעול וידאו אוהד לויטן
 מלבישות דפנה הנדלי-יצחקי, אתי אליאס
 אבזרנים רותי לוי, אסף פרידמן
 מאפרות כל המחלקה
 ייצור התפאורה דודי בית מלאכה
 יעוץ לייצור חרבות אוהד בלזה
 יעוץ לייצור התפאורה גונאר זטרברג
 ייצור חרבות "רתק מתכות"
 עורכת התוכנית רבקה משולח
 מעצב התוכנית איתמר וכסלר
 צילום שער התוכנית ז'ראר אלון
 צילומים דניאל קמינסקי

ר

י'צ'רד השני שנכתב בערך בין השנים 1591-1596 הוא הראשון מבין שמונת המחזות ההיסטוריים של שקספיר המתעד את עלייתה של שושלת בית לנקסטר לכס המלכות. המחזה עוקב אחר הדרדרותו ונפילתו של המלך ריצ'רד השני והחלפתו על ידי המלך הנרי הרביעי (הנרי בולינגברוק).

הנרי בולינגברוק, בן דודו של ריצ'רד, מנהל ויכוח נוקב עם תומס מובריי, דוכס נורפוק, ושניהם רוצים שהמלך ישפוט ביניהם. המריבה פרצה לאחר שבולינגברוק האשים את מובריי בבגידה. שני האצילים מזמינים זה את זה לזו קרב, למרות התנגדותם של ריצ'רד וגונט - אביו של הנרי. ריצ'רד מפסיק את הדו-קרב בתחילתו וגוזר על שני האצילים גלות מאנגליה. בולינגברוק מוגלה ל-6 שנים ומובריי מורחק מארצו לעולם. החלטה זו של המלך, שהיא אקט של עורמה פוליטית, יכולה להיתפס כמישנה הראשון שלו בשרשרת של טעויות שתוביל להדחתו ולמותו.

ג'ון גונט, אביו של הנרי בולינגברוק מת וריצ'רד משתלט על אדמותיו וכספו. צעד זה מקומם את האצולה האנגלית המאשימה את ריצ'רד בבזבזו כספי הממלכה, בהשתלטות על רכוש (שעל פי דיני הירושה הגיע להנרי בולינגברוק) כדי לממן מלחמה באירלנד, בגזילת כספי מסים מהעם, ובהטלת קנסות על בני האצולה בעבור פשעים שביצעו אבות אבותיהם. אנשי האצולה מסייעים לבולינגברוק לחזור לאנגליה ומתכננים להדיח את ריצ'רד מכסאו. ובכל זאת נותר קומץ נאמנים וביניהם בושי, גרין והדוכס של אומרל, שהוא בן דודם של ריצ'רד ובולינגברוק. המלך ריצ'רד יוצא לאירלנד כדי לעמוד מקרוב על מהלך המלחמה המתנהלת שם. בולינגברוק, שזוכה לתמיכה רחבה מצידם של האצילים ושל פשוטי העם, מנצל את ההזדמנות כדי לאסוף צבא ולפלוש לחופה הצפוני של אנגליה.

כשריצ'רד חוזר, בולינגברוק תובע ממנו להשיב לו את אדמותיו ותוך כדי מניפולציה של האצולה ריצ'רד מודח ובמקומו מוכתר בולינגברוק כמלך הנרי הרביעי. ריצ'רד, המנסה להאחז בזכותו האלוהית לכתר, נאלץ להתעמת עם המציאות הכואבת של אובדן המלוכה, בד בבד עם אובדן עצמאותו ומעמדו. ריצ'רד נשלח למאסר במצודה ומאוחר יותר הוא נרצח בנסיבות מעורפלות, ולא כתוצאה מפקודה ישירה של המלך החדש. המלך הנרי מוקיע את המעשה ונודר לערוך מסע צלב לארץ הקודש כדי להיטרה מחלקו ברצח ריצ'רד. כשהמחזה מסתיים מתברר לנו כי מלכותו של המלך החדש הנרי הרביעי החלה במזל רע.

שקספיר לוקח את ריצ'רד השני, המלך המיוחד הזה - שחש בדידות כואבת בשבתו על כס המלוכה - למסע מפכח ומרתק של גילוי עצמי, נוכח כשלונו כמנהיג. המחזה נוגע בנושאים כשנאת אחים ושנאת חינוך, ומעלה שאלה מוסרית רבת חשיבות: חובת הנאמנות לשליט המולך בחסד אלוהים, מול החובה להציל את המולדת ואת אזרחיה ולהגן עליהם מפני שליט מופקר, חסר-אחריות.

המלך ריצ'רד השני איתי טיראן
 ג'ון מגונט, דוכס לנקסטר, דודו של המלך יוסי גרבר
 דוכס יורק, דודו של המלך דודו ניב
 הנרי בולינגברוק, דוכס הרפורד, בנו של גונט גיל פרנק
 דוכס אומרל, בנו של יורק ערן מור
 תומס מובריי, דוכס נורפוק אלון דהן
 המלכה איזבל, אשתו של ריצ'רד הלנה ירלובה
 הרוזן של נורתמברלנד אלי גורנשטיין
 הנרי פרסי, בנו אביהוד תדהר
 ההגמון של קרלייל אורי רביץ
 סר הנרי גרין טל וייס
 סר ג'ון בושי גיא אלון
 לורד רוס גיל וינברג
 ג'ון יוסי גרבר
 עוזרים לג'ון טל וייס, גיא אלון
 סוהר אלון דהן

ריצ'רד 2: איתי טיראן

ריצ'רד 2: אלון דהן, הלנה ירלובה, גיא אלון

ריצ'רד 2: אורי רביץ, איתי טיראן, ערן מור

ריצ'רד 2: גיל פרנק

ריצ'רד השלישי

י'צ'רד השלישי, אחד ממחזותיו המוצגים ביותר של שקספיר, שנכתב בערך ב-1592/3, עוסק במאבק המתחדש על הכתר האנגלי. המחזה מתמקד בדמותו הכאריזמטית של ריצ'רד, החותר אל כס המלוכה בדרכי עורמה, שחיתות ורצח, כשכל האמצעים כשרים בעיניו.

ריצ'רד, שנולד נכה, הוא שאפתן בלתי נלאה, רטוריקן מעולה ותכסיסן מבריק בעל הומור מקאברי, הוא השחקן הראשי בעלילה שהוא עצמו מביים. הוא גם זה המכניס את הקהל בסוד מזימותיו, לכבוש לעצמו את כס המלוכה ולסלק מדרכו כל מי שעלול לאיים על שלטונו.

ריצ'רד, דוכס גלוסטר, איש צבא כל חייו, ניצב בפני השלום השורר בארצו כשהוא נטול מטרה. הוא מחליט להאבק על הכתר. הוא מסכסך בין שני אחיו - קלרנס והמלך אדוורד, שבין כך וכך מותו קרוב, אך שניהם אוהבים את אחיהם ואינם חושדים במאום. כיון שהוא זקוק למלכה בעלת מוניטין וממון שתמלוך לצידו, הוא מחזר אחרי לידיי אן וכופה עליה את ההצעה, זאת, למרות שרצח את בעלה ואת חותנה.

ריצ'רד לועג למלכה ולקרוביה - לורד ריוורס ולורד גריי - בשל נחיתותם; נסיונותיו של המלך אדוורד על ערש מותו להשכין שלום בין ריצ'רד לבין קרובי אשתו, נכשלים. בנו של אדוורד ויורשו, מתקבל בברכה על ידי אנשי החצר אך מיד נשלח לטאוואר (מצודת לונדון), יחד עם אחיו הצעיר יורק, לכאורה כדי להגן עליהם. ריוורס - אחיה של המלכה אליזבת וגריי - בנה, נרצחים. זהו גם גורלו של הייסטינגס, לורד צ'מברליין (שר הלשכה), כשמתברר שהוא לא תומך בעלייתו של ריצ'רד על הכס. בקיננהם הופך להיות יועצו הראשי של ריצ'רד והוא מסייע לתמרן את דעת הקהל כך שיציע לו את הכתר. אבל כשהוא מתבקש להבטיח את רציחתם של הנסיכים, הוא מהסס, מאבד את חינו בעיני ריצ'רד, ובורח כדי להצטרף אל ריצ'מונד, יריבו של ריצ'רד, היוצא כנגדו בראש צבא מצרפת. המלכה אליזבת והדוכסית מירוק (אמו של ריצ'רד) מתאחדות באבלן על מתיחה ובקללתן את ריצ'רד.

כיון שפקד על מות אשתו אן, ריצ'רד חייב לשאת את בתה של אליזבת, כדי למנוע מיריבו ריצ'מונד מלשאת אותה ובכך לחזק את תביעתו לכתר. המלכה אליזבת משתכנעת לכאורה. בקיננהם נתפס ומוצא להורג.

הקרב על הכתר מוכרע לטובת ריצ'מונד, מייסדה של שושלת חדשה, היא שושלת טיודור.

- ריצ'רד, דוכס גלוסטר ואח"כ המלך ריצ'רד השלישי.....**איתי טיראן**
- ג'ורג', דוכס קלרנס, אחיו של ריצ'רד**אורי רביץ**
- המלך אדוורד הרביעי, אחיו של ריצ'רד**יוסי גרבר**
- דוכס בקיננהם**דודו ניב**
- המלכה אליזבת, אשת אדוורד הרביעי**הלנה ירלובה**
- דוכסית יורק (אמם של אדוורד הרביעי, ריצ'רד דוכס גלוסטר וג'ורג' דוכס קלרנס)**מרים גבריאל**
- ליידי אן, אלמנת אדוורד בן המלך הנרי הששי, אח"כ אשת ריצ'רד**רותי אסרסאי**
- ארכיבישוף תומס רוטרם**אביב זמר**
- לורד הייסטינגס, ראש לישכת המלך**אלון דהן**
- רוזן ריוורס, אחיה של המלכה אליזבת**טל וייס**
- סטנלי, רוזן דרבי**יוסי קאנץ**
- הנרי, רוזן ריצ'מונד ואח"כ המלך הנרי השביעי**ערן מור**
- לורד גריי, בנה של המלכה אליזבת מנישואיה הראשונים ..**ליאור חקון**
- מזכיר המלך סר קטסבי**גיא אלון**
- סר רוברט ברקנברי, מפקד המצודה**גיל וינברג**
- סר ג'יימס טירל**אלי גורנשטיין**
- הנסיך אדוורד**אביהוד תדהר**
- הנסיך יורק**אוריה חורש**
- נועם טל
- יניב שביט
- אליזבת הבת**לורן סביר**
- ראש העיר לונדון**יוסי גרבר**

ריצ'רד 3: רותי אסרסאי

ריצ'רד 3: דודו ניב, אלי גורנשטיין

ריצ'רד 3: גיא אלון, יוסי קאנץ, איתי טיראן, גיל וינברג

ריצ'רד 3: רותי אסרסאי, הלנה ירלובה, מרים גבריאלי

אני חושב שלכל במאי יש חובה מקצועית לקרוא כל שנה מחדש את 'המלט'

שני הריצ'רדים ומה שביניהם

שיחה עם ארתור קונן

מ זה עשר שנים, בערך, אני עוסק בחומרים האלה וחוזר אליהם שוב ושוב. יחד עם אחדים מהשותפים שלי לעבודה הזאת (גרי בילו ז"ל ואיתי טיראן) ראינו בזה פרוייקט שחייבים להוציא אותו לפועל מתי שהוא (ולמזלנו, מנהלי הקאמרי נעם סמל ועמרי ניצן התגייסו במלוא מרצם למימוש הפרוייקט), קודם כל מפני ש"ריצ'רד השני והשלישי" ביחד, מקיפים, פחות או יותר, את הדיון ביחס לשלטון: אם ב"ריצ'רד השני" מדובר במלך שלא יודע איך להתמודד עם השלטון, שלא יודע מה כוחו, מה גבולותיו, הרי שריצ'רד השלישי נמצא בדיוק בקצה השני של הסקאלה, כאדם תאב כוח, רעב לשלטון, שיעשה כל דבר כדי לזכות בו.

הנקודה השנייה היא הנקודה המשפחתית: מדובר בהתפתחות כמעט רציפה של תכנים, מלחמות, שנאת אחים ורציחות בתוך משפחה אחת מורחבת. ההדרדרות מתחילה ב"ריצ'רד השני" ומסתיימת באקורד רצחני צורם ב"ריצ'רד השלישי". אם ב"ריצ'רד השני" שני הדודים (לנקסטר ויורק) מפילים מהשלטון אחיין אחד שלהם ומושיבים על כס המלוכה את בן דודו, הרי שב"ריצ'רד השלישי" הצאצאים של היווקים והלנקסטרים הם אויבים בנפש, למרות שהם בני אותה משפחה. שני המחזות, על אף שכל אחד מהם עומד בפני עצמו, משלימים

זה את זה מבחינת הסיפור המשפחתי וגם מבחינת התרחישים הפוליטיים. שני הריצ'רדים ביחד נותנים תמונה מקיפה של סאגה משפחתית אחת - נוצרת כאן מיתולוגיה משפחתית של שחיתות ורצחנות, ומה שמרתק אצל שקספיר שהשחיתות המשפחתית תמיד הולכת צמודה לשחיתות הפוליטית (הזוג מקבת למשל או בנותיו של ליר וכו'). הרקבון השלטוני שורשיו במשפחה עצמה.

אם לכל אורך הדרך אתה משתמש בתכנים, בחוסר יושר ובשחיתות, בסופו של דבר תקבל את מה שמגיע לך - את ריצ'רד השלישי. בשני המחזות אין אף צדיק אחד, יש רק אינטרסנטים, תכנים, מחפשי שררה.

ואיך אנחנו מתחברים למחזות ההיסטוריים האנגליים?

נכון שהשמות והארועים לקוחים מן ההיסטוריה האנגלית, אבל זה בכלל לא מפתיע שזה נוגע גם לנו מפני ששקספיר עונה כאן על צורך אנושי עמוק לדון בנושאים האלה, שהם בהחלט לא בלעדיים רק לשושלות האנגליות. די להציץ בספר מלכים שלנו ולראות אותם מחסלים זה את זה בשרשרת, בדרך לכס המלכות. אם נקביל את זה לימינו יש גם אצלינו אנשים בשלטון שלא יודעים לנצל בצורה חיובית ויעילה את הכוח שקיבלו לידיהם, שליטים שחושבים שאם הם נבחרו הכל מגיע להם, שאיש לא יוכל לגעת בהם, ויש גם כל מיני חתרנים בלתי נלאים שמנסים לקחת הכל בכוח או בעורמה. צריך רק להחליף את השמות לכמה מהדמויות וזה יתלבש בקלות על כל מערכת פוליטית, כולל הפוליטיקה הישראלית, ובכלל זה רצח מנהיג. המחזות נכתבו לפני ארבע מאות ועשרים שנה בערך אבל שום דבר לא השתנה בטבע האדם. המנהיגים עדיין מדברים על ערכים, על קדושה - על יושר ועל פוליטיקה נקיה - כאשר בפועל שום דבר לא קדוש.

מה יחסך לריצ'רדים כדמויות אנושיות?

יש לי אמפטיה גדולה לשני הריצ'רדים. שניהם בני אותו גיל, שניהם היו בני שלושים ושלוש כשנרצחו (גילו של ישו). ריצ'רד השני מלך עשרים ושתיים שנה, השלישי מלך שנתיים. יש כאן סוג של מיסטיות.

ריצ'רד השני, פיזטי, אובד דרך, שבא לך לחבק אותו - אתה רואה את הכאב, את השבר, את הארוגנטיות

הילדותית ואחרי זה את ההתפכחות, את ההתברגרות, והיא נוגעת ללב, היא כואבת.

וריצ'רד השלישי, שכתוב כארכי נבל, גם בו יש קסם ילדותי כמעט. בשביל לאזן את המפלצת שיצר, שקספיר מצייר איש שנון, בעל הומור עצמי, שכל צופה מזהה בו את המסכן המעוות, שנולד נכה. בפניות הישירות שלו אל הקהל הוא יוצר קונטקט מידי עם הצופים, מה שמוליך אמפטיה.

מה הם יחסי הגומלין בין שתי ההצגות בפרוייקט הזה?

"ריצ'רד השני" ו"ריצ'רד השלישי" הם, כאמור, שני מחזות שעומדים כל אחד בפני עצמו. כל אחת מן ההצגות היא ישות נפרדת, עם התחלה, אמצע וסוף. אפשר כמובן לבחור לצפות רק באחת מהן, אבל הצפייה בשניהן מספקת לצופים ראייה מקיפה של מהלכים פוליטיים, חברתיים ומשפחתיים. שתי ההצגות בנויות על אותו בסיס ויש המשכיות, יש

הבמאי ארתור קונן

התכתבות בין שתי התפאורות, בין קטעי המוסיקה שנבחרו לשתי ההצגות, ויש דמיון בין המניעים של הנפשות הפועלות. יש גם עניין מיוחד בכך שאותה להקת שחקנים מגלמת את כל הדמויות בשני המחזות, ואותו שחקן מגלם את דמויותיהם של שני הריצ'רדים, שכל כך שונים זה מזה.

אתה יכול לספר משהו על תהליך העבודה, שהיה בודאי מורכב?

היות והעבודה על ההצגות התנהלה באופן סימולטני, על ידי אותו צוות יוצרים ואותו אנסמבל של שחקנים, זה יצר מתח עבודה מאד גבוה: היום למשל היתה לנו חזרה רצופה (ראן) על "ריצ'רד השני", אחר כך חזרה רגילה על "ריצ'רד השלישי", ואחר כך רוב חברי הלהקה הלכו להציג את "המלט" בפני קהל. החזרות האינטנסיביות היו מלוות לא אחת בבלבולים, חלקם משעשעים: קרה ששחקן הגיע לחזרה של "ריצ'רד השלישי" וציטט טקסטים מ"ריצ'רד השני", או להיפך.

עם כל האינטנסיביות, ואולי גם בזכותה, לראשונה חוויתי על בשרי מה זו עבודת אנסמבל, כשכולם מגויסים למען אותה מטרה, כשכל חברי הלהקה משקיעים בלי חשבון, עוזרים אחד לשני, מיעצים זה לזה ולבמאי, ומגלים יכולת נתינה בלתי מוגבלת. היות ואני מאמין שהתיאטרון שייך קודם כל לשחקנים, עבודה מהסוג הזה איפשרה לנו, כצוות, דיונים יצירתיים תוך כדי תהליך החזרות. היוצרים והשחקנים התווכחו אחד עם השני ועם הבמאי, לעיתים בלהט, כשהם חדרים איכפתיות גדולה ותחושה של אחריות וערבות הדדית. השחקנים והיוצרים ויתרו על האגואים שלהם לטובת דיאלוג אמיתי ויצירתי. עבורי זאת היתה חוויה יוצאת דופן.

אני מודה לכל הצוות שאיפשר לי ללמוד כמה דברים מהותיים, אחד מהם למשל, שרק כשאתה מתחיל להבין את המחזה, אתה יכול לאפשר לעצמך לפקפק בהחלטות שעשית קודם, ולבחון מחדש את עמדותיך, את היחס שלך אל המחזה, אל הדמויות ואל השחקנים... במילים אחרות, אתה נעשה הרבה יותר פתוח להצעות וגם לביקורת. לסיכום - תהליך עבודה עוצמתי, מחכים, מעורר השראה ותקווה לעתיד לבוא. *

ריצ'רד הולך וריצ'רד בא, וחוזר חלילה: עלייתם ונפילתם של שליטים

◀ אברהם עוז

ה עם האנגלי ישב על אדמתו מאות שנים, אבל רק לקראת שחר העת החדשה החלה לחלחל אל תודעתו הקיבוצית התחושה שהקהילה היושבת בגבולות המדיניים הנשלטים על ידי השליט המונארכי האנגלי, או לחלופין הבריטי, היא בגדר אומה ייחודית, שהווייתה הפוליטית נפרדת מאומות אחרות באירופה. מאז גיבושה של הקהילה לידי יחידה בעלת צביון מדיני, אי-אז בימי הביניים, ועד אותו רגע היסטורי, ראו את עצמם תושבי אנגליה כנתיניו של אדון פיאודלי המחזיק בנחלותיו ומאפשר להם בחסדו את זכות הדיור על אדמתו. בתהליך היסטורי ממושך וחולל פעפעה אל תוכם ההכרה שגם בהיותם משועבדים בצורה זו או אחרת לאדון הפיאודלי, יש להם זכויות מסוימות. אבל מאותו רגע היסטורי, שפרשנים וחוקרים עדיין מתווכחים על מיקומו המדויק בשלשלת האירועים, תוהה היחיד על קיומו לא רק במונחים של בחינת האני האישי, אלא גם האני הלאומי.

אפשר למקם את גורמיה של התודעה הזאת ברגעים שונים ומגוונים באופיים, אבל קשה שלא לראות את תרומתו המכרעת של עידן השושלת הטיודורית, שכונן הנרי טיודור, הלוא הוא המלך הנרי השביעי, על כס המלוכה האנגלי, לאחר שהביס והרג את המלך ריצ'רד השלישי בקרב בוסוורת' בשנת 1485. תחת שושלת זו, ששלטה באנגליה עד מותה של המלכה אליזבת הראשונה בשנת 1603, אז פינתה את מקומה לשושלת

סטיוארט, התחוללו באנגליה בקצב מואץ שינויים פוליטיים, חברתיים, כלכליים, דתיים ותרבותיים, ששינו לחלוטין את תודעת היחיד והכרת השתייכותו, והשוויזית לכאורה, לקולקטיב המדיני.

הדרמה השקספירית, שנכתבה והוצגה תחת שלטונם של המלכה אליזבת ויורשה גיימס הראשון, משקפת לא במעט את התהליכים המכוננים של התודעה הלאומית הזו. בייחוד משתקפים תהליכים אלה במחזות ההיסטוריים, ששקספיר הציע לקהל משחר יצירתו, בראשית שנות התשעים של המאה השש עשרה ועד לסוף העשור, שאז נפנה לכתיבת הטרגדיות העיקריות שלו. בניגוד לקומדיות או לטרגדיות, המחזה ההיסטורי איננו ז'אנר דרמטי שהתיאטרון האליזבתי ירש מן התיאטרון הקלאסי. זהו ז'אנר דרמטי חדש, שטיפוחו בידי המחזאים בני התקופה מעיד על העניין המיוחד שגילו גם הם וגם קהלם הפוטנציאלי בהיסטוריה, כמכשיר להבנת המצב הפוליטי. שקספיר, שהיה קשוב הן להתפתחויות הפוליטיות סביבו והן לנושאי העניין שמשכו קהל לתיאטרון, תרם רבות, מראשית יצירתו הדרמטית, לפיתוחו של הז'אנר התיאטרוני הזה.

ריצ'רד 2: גיל פונק

ריצ'רד 3: הלנה ירלובה, אוריה חורש

השנייה של המאה החמש עשרה, מאז מותו של השליט הנערץ הנרי החמישי מבית לנקסטר, עלייתו לשלטון של בנו, הנרי השישי חלוש האופי, ועד להכרעתה של "מלחמת השושנים" בתבוסתו של המלך האחרון משושלת יורק, הלוא הוא ריצ'רד השלישי.

התפיסה הגורסת שההשגחה האלוהית מכוננת את ההיסטוריה, היא זו ששלטה במידה רבה במרבית ספרי ההיסטוריה הטיודוריים, ששימשו מקור לשקספיר בחיבור מחזות "ההיסטוריה האנגלית" שלו. הדוקטרינה הזאת ביססה את "המיתוס הטיודורי" שזכותם האלוהית של שליטי שושלת טיודור להחזיק לנצח בכתר אנגליה, כמגשימיהם של החזון והתוכנית שיעדה ההשגחה העליונה להיסטוריה האנגלית. על-פי תפיסה זו הוטלה מעין קללה אלוהית על הממלכה מאז הודח ריצ'רד השני בידי הנרי בולינגברוק מבית לנקסטר, שהפך, כאמור, להנרי הרביעי ב-1399. קללה זו, בדומה לקללת הגזע בטרגדיות היווניות, סחפה את אנגליה למלחמת אחים בת מאה שנה בקירוב. מלכי בית לנקסטר, בייחוד הנרי החמישי, אבל גם בנו החלוש הנרי השישי, נאספים בחיבה אל כס האלוהים,

רבים מבין המחזות הפוליטיים שהמחזיון פרשיות מן ההיסטוריה הלאומית ביקשו לשמר את האידיאולוגיה הטיודורית, שעל פיה מלכה השושלת בחסד ההשגחה, והיותה מענה הולם למלחמות האחים שפרעו פרעות באנגליה, או ליתר דיוק במשפחות האצולה הפיאודלית. מלחמות האצילים הללו, שכוננו "מלחמות השושנים" בעקבות סמליהן של שתי המשפחות היריבות, לנקסטר ויורק, פרצו מיד כשהסתיימה מלחמת מאה השנים כנגד צרפת בנסיגתם של הפיאודלים האנגלים שכבשו לעצמם נחלות מעבר לתעלה.

בין כל השליטים ששלטונם נבחן על במת המחזה ההיסטורי של שקספיר, דומה שרק זכאותו של ריצ'רד השני לכס אנגליה היא ראויה ובלתי מוטלת בספק, ואירוני הדבר שדווקא הוא השליט האחד בין כל מלכי אנגליה שסיפור הדחתו מכס המלוכה ניצב במרכז המחזה הנושא את שמו.

הטטרולוגיה הראשונה, החונכת ככל הנראה את כתיבתו של שקספיר לתיאטרון, נפרשת על פני המחצית

ריצ'רד 3: יוסי גרבר

ריצ'רד 3: מרים גבריאל

משמעי גם בסיימה של העלילה? ובכל זאת אין ריצ'רד מצליח לגעת אלא בשוליה של החוויה הטרגית. שכן מעבר לחלומות הגדולה שלו, ריצ'רד האדם אינו גדול מן החיים, כשם שעתידיים להיות המלט או אותלו, ליר או מקבת.

מה שהפך אותו לשחקן על במת ההיסטוריה היא המסגרת הנסיבתית של המאורעות והפאתוס המתלווה אליהן, ולא חזון מעמיק החודר את עולם התופעות אל מישורי החוויה נשגבים שמעבר לאסונו הפרטי. כשיצליח שקספיר היוצר לפרוץ לגיבוריו את הדרך אל אותם מישורי חוויה, יזנח את מסגרת המחזה ההיסטורי וייכנס בשעריו החד סטריים של העולם הטרגי ממש.

שני ריצ'רד: האחד שחקן מתוך בחירה, והשני שחקן בעל כורחו. האחד מנסה להשתלט בכוח על גלגל המזלות של האלה פורטונה, ואילו השני נופל קרבן למעלליה. נפילתו של האחרון מטלטלת את אנגליה למערבולת פוליטית בת עשרות שנים, ואילו נפילתו של הראשון מביאה שקט על הממלכה המוסכסכת. ושניהם, כל אחד בדרכו, מסמלים את העולם כבמה, שגם השליטים אינם חסינים מפני תפוכותיה ומהפכיה. *

פרופ' אברהם עוז הוא מתרגם וחוקר בעל שם בינלאומי של מחזות שקספיר. הוא מלמד בין השאר באוניברסיטת חיפה והאקדמיה לאמנויות המופע, תל אביב.

כפי שאמרנו, תהליך ההדחה היחיד של מלך אנגלי בכל הקורפוס של המחזות ההיסטוריים - ודוקא של המלך האחד שפשרות זכאותו לכס המלוכה של אנגליה אינה מוטלת בספק. דומה ששקספיר מבקש להפוך את התיאטרון למעבדת מחקר הבוחנת את התהליך הפוליטי לעומקו.

בהקשר זה מאלפת ההשוואה בין שני הריצ'רדים. ראינו כיצד ריצ'רד השלישי, שחקן מעולה מטבעו, מנצל את כשרונו להשגת מטרותיו, יוצר מצבים דרמטיים שבהם הוא מתפקד כמחזאי, במאי ושחקן כאחד, וגורר בעקבותיו את הממלכה כולה לתוהו ובוהו פוליטי. ריצ'רד השני, שאיננו שחקן באופיו כפי שהוא מתגלה לנו בראשית המחזה, נקלע לזירת מופע מורכבת המכוננת את מהלכי המציאות, שבה הוא נאלץ לכבד כדמות מרכזית, ולבסוף להאציל על עצמו תפקיד טרגי ממש, בעלילה המציגה את ההתנהלות הפוליטית כולה כמופע תיאטרוני, שבו לכל משתתף נועד תפקיד. אבל למרות שהתפקידים בעלילה הזאת מוגדרים בכל רגע נתון, משמעותם המוסרית והאופרטיבית איננה קבועה. **בריצ'רד השלישי** ברור לנו היטב מי הנבל, ומהי המתכונת המוסרית שמונחת בתשתיתו של המחזה. **בריצ'רד השני** התשתית הזו איננה קבועה, וקשה לנו למדוד את הדמויות חד-משמעית מבחינה מוסרית. המלך ריצ'רד השני מוקף באנשי האצולה הפיאודלית שמבקשים לשמר את הנאמנויות הישנות שהוא מנסה להיחלץ מהן ולהשליט את סמכותו האבסולוטיסטית, הערגה הנוסטלגית אל תור זהב אחדותי. סופו של דבר שגם הסמכות המלכותית עומדת למבחן שגזורים עליה משחקי הכוח.

העלילה הדרמטית של המחזה מובילה למהפך שגזור על ריצ'רד עמדה טרגית כמעט. המערכה הרביעית מתמקדת כולה בטקס הויתור של ריצ'רד על כתרו מפני הקושרים, בהנהגת בן דודו הנרי. עכשיו נותרה לו רק הרטוריקה הטרגית, המשמשת לו כלי ביטוי יחיד להבעת המהפך שחל עליו וגם על מבנה הכוח של ההגמוניה האנגלית.

כאן הופך ריצ'רד לשחקן טרגי בעל כורחו, וכאן גם צומחת גדולתו הדרמטית, במקביל להידלדלות כוחו כמלך. כי איזו מסגרת התנהגותית יכולה להציג באפקטיביות רבה יותר מן התיאטרון את המהפך הקיומי, ובייחוד כזה שאיננו מגיע אל פתרון חד-

ותכססן מבריק וכריזמטי, בעל כישרונות משחק ואף בימיו שלא היו מביישים את פרשניו הבימתיים מימי שקספיר עד ימינו. עמדתו האוטונומית של ריצ'רד כשחקן ראשי ובמאי ההצגה מתערערת רק לקראת סוף המחזה, כאשר, מתוקף העיקרון המוסרי הגובר, מתערבים בעלילה גורמים שמעבר לטווח השפעתו - כמו רוחות קורבנותיו המתים, הבאים לאמץ את ידיו של יריבו ריצ'מונד ולהפיל קללה על ראשו שלו בערב הקרב המכריע בבוסוורת'.

ריצ'רד, ששבה את דמיונו, ואולי אף את ליבנו, בנחישותו התיאטרלית, נאסף אל חיק המסורת התיאטרונית, ואינו שותף לחגיגות הסיום של המחזה. זוהי, אולי, עדות ניצחת לכך שעל אף אירועי הדמים והזוועות שהיינו עדים להם, טרגדיה ממש לא נוצרה כאן (בין אם המחבר התכוון לכך או לא). לימים יעלה בידו של שקספיר ליצור נבל בעל כריזמטיות טרגית, שטעמה אינו סר מאיתנו גם לאחר סיום העלילה. אלא **שמקבת** נכתב כתיסר שנים לאחר **ריצ'רד השלישי**, בידי אמן בשל ומעמיק פי כמה.

* * *

מעולם, אולי, לא היתה המלה "מהפך" טעונה כל כך בדרכה, כפי שהיא מתפקדת ב**ריצ'רד השני**, המחזה שפותח את הטטרולוגיה השנייה של מחזותיו ההיסטוריים של שקספיר בסיפור הדחתו של המלך ריצ'רד השני בידי בן דודו הנרי בולינגברוק, המכריז על עצמו כמלך הנרי הרביעי. **בריצ'רד השני**, שבמרכזו,

ריצ'רד 2: אלון דהן

ריצ'רד 2: אורי רביץ

בעוד חטאיו של אדוארד הרביעי בתפיסת השלטון נפקדים על בניו הרכים, הנרצחים בידי דודם ריצ'רד מגלוסטר. בספרו של תומס מור עֵוֹת והושחר אותו ריצ'רד מגלוסטר - הלוא הוא המלך ריצ'רד השלישי - יותר מן הראוי לו, בעיקר כי היה השליט האחרון מבני יורק שנפילתו בקרב בוסוורת' סללה את הדרך לכינונו של בית טיודור על כס המלוכה.

הפופולאריות הנמשכת של **ריצ'רד השלישי**, המחזה החותם את הרביעיה הראשונה של מחזותיו ההיסטוריים של שקספיר, נזקפת, ללא עוררין, לזכות עיצובו המבריק של גיבור העלילה. ריצ'רד מגלוסטר ניצב ללא ספק במרכז התעניינותנו מפתחת המחזה ועד נפילתו בתמונה האחרונה. הוא מתייחס אל דמות הרוע במחזות המוסר של ימי הביניים, אבל בעת ובעונה אחת הוא נתלה במוטיבציה מתקבלת על הדעת של קיפוח בלתי הוגן בשל חריגות חברתית, שאין בה די, כמובן, כדי להצדיק את מעשיו. וכמו ברבים ממחזותיו של שקספיר בנוי עיצובו של ריצ'רד מגלוסטר על תפיסת האדם כשחקן והעולם כבמה. לא זו בלבד שריצ'רד הוא הכוכב הבלתי מעורער של המחזה, אלא דומה לעיתים, בייחוד בחלקו הראשון של המחזה, שהוא מנהל כאן מעין הצגת יחיד עם ניצבים בובות. ללא קשר הכרחי לתכונותיו של ריצ'רד ההיסטורי, מוצג כאן השליט האחרון לבית יורק כרטוריקן

ריצ'רד 2: טל וייס, אלון דהן, ערן מור, אורי רביץ, איתי טיראן, יוסי גרבר, דודו ניב, גיל פרנק, גיל וינבר

ריצ'רד 3: איתי טיראן, רותי אסרסאי

מלך בשר ודם?

צבי יגנזורף

ריצ'רד 2: אלי גורנשטיין

“כשריצ'רד השני, המודח, הוא אסיר בכלא, נטוש ובודד, אין זה ריצ'רד שאין רואה שם, אלא כל המלכים המודחים בעולמנו. ולא רק המלכים עצמם, אלא כל הדברים שאנחנו מאמינים בהם, כל הערכים שלנו, כל האמיתות השחוקות, כל ההתפוררות של הציויליזציה - מצעדו של הגורל. כשריצ'רד השני מת מקיץ הקץ על כל מה שיקר בעיני. אני הוא זה שמת יחד אתו.” יוג'ין יונסקו (1958)

בעולם המודרני הממשי, שבמחזות אלה, כדרכו תמיד - הוא עולם של בוגדנות, עורמה, אלימות, שאפתנות, אשמה, תחרות לאין קץ - וכמעט תמיד אכזבה [...] ריצ'רד ממלא תפקיד מרכזי במעבר הזה ממונרכיה מקודשת לחילונית, שהרי הוא המלך החוקי האחרון, ושקספיר עושה אותו מודע עד מאד (אפשר לומר מודע באופן מוגזם), לפתוס ולזרמה שביתור על הכסא ולמעמדו האירוני של מלך נטול שררה... אף שהמחזה מעלה את שאלת גבולות הנאמנות למלך רע ומדרג את הדמויות באופן ברור למדי על פי מידת יראת הכבוד שהן רוחשות לחוקיות, הרי לא זה לב המחזה ולא כאן סוד משירתו לגבי קוראים ובעיקר שחקנים וצופי תיאטרון. במקוד המחזה עומדת קבוצת הסצינות רבות הרושם (במערכות ג' ו-ד') המתארות כיצד כוחו של ריצ'רד ניטל ממנו. לא לעתים קרובות אצל שקספיר משנה מחזה את כיוונו באופן קיצוני כמחזה זה, עם שובו של ריצ'רד מן הקרבות באירלנד לאנגליה המתמרדת (מערכה ג' תמונה 2) [...] דמות כזאת מרגשת לא חרף אי-יציבותה, אלא דווקא בזכותה. אליבא דריצ'רד, כל רגע של רגש גובל בפאתוס ריק, כל שיא מתחלף בניגודו, כל תובנה היא ילידת הרגע הזה ונזנחת ברגע הבא.

המחזה הוא איפוא בדיקה מרתקת של כשלון - לא דווקא הכשלון למשול או להביס את האויב, אלא קודם-כול הכשלון להתמודד עם האסון; הכשלון, בסופו של דבר, להיות רציני. ריצ'רד הוא דמות בשוליה של טרגדיה, ודומה שהוא אף ידע זאת. [...]

ריצ'רד הוא שחקן שניצל את תפקידו המפואר עד תום, אבל אינו יכול לראות אל מעבר לו. סבור היה שהטקסט שלו מאגי, אך התברר שהמאגיקה חלה רק על טקסט הכניעה. כוחה רק בביטול הכוח. כשהוא מוצג על הבמה מול בולינגברוק השותק והתכליתי, דומה ריצ'רד לציפור ססגונית, אקזוטית, בעלת קול חוזר, שתהליך האבולוציה כבר חרץ את דינה. העתיד שייך לבולינגברוק, מלך בשר ודם, הרבה דם. *

מתוך המסה מאת צבי יגנזורף הכלולה בספר "זיליאם שקספיר: המלך ריצ'רד השני" בהוצאת עם עובד, המועצה הציבורית לתרבות ולאמנות, המפעל לתרגום ספרי מופת, 1988. מרכז הסידרה: אברהם עוז. פרופסור צבי יגנזורף היה מרצה לתיאטרון וספרות אנגלית באוניברסיטה העברית.

המולדת ולהגן על חייו מפני חמסנותו של שליט בוגד או מופקר, אפילו הוא נהנה ממעמד חוקי. אף אחד ממחזותיו האחרים של שקספיר אינו מציג את השאלה הזאת בצורה ישירה כל כך, כי אף אחד מהם (ובודאי לא המחזות ההיסטוריים), אינו מדגיש כל כך את תכונותיה המקודשות, הפולחניות, אפילו המאגיות, של המלוכה. המחזאי כמו עושה כאן מאמץ מכוון להפריד בין שני פניה של המלוכה, ששלטונה של המלכה אליזבת, כמו כל מונרכיה מסורתית מצליחה, השכיל למזגם זה עם זה: הפן של הכוח האלים והתפעול הערמומי והפן של המיסטיפיקציה הטקסית. [...]

במחזור מחזותיו ההיסטוריים מתאר שקספיר את התווה ובוהו ושפיכות הדמים שהיו מנת חלקה של אנגליה כשעברה המלוכה מידי שושלת מלכים חוקיים, כעין כוהני אלוהים, לידיהם של רודפי שררה משולחי רסן או מדינאים מוצלחים פחות או יותר. [...] במסגרת רחבה של חטא (רצח מלך) ועונשו (מלחמת אחים) ממחזי שקספיר את המעבר ממלוכות של קודש למלוכות של חול. בהסתמך על רושמי רשומות, ידע שקספיר לעשות מחווה של געוועים שמרניים ולגיטימיסטיים למצב מדומה של תום פוליטי, ובאותה שעה להתמקד

ריצ'רד 2: דודו ניב

ריצ'רד השני משנה את טעמו

◀ מנחם דורמן

פרט למחזות "המלך ג'ון" ו"הנרי השמיני" מוקדשים כל מחזותיו ההיסטוריים של שקספיר להתרחשות מרכזית אחת - עלייתו של בית לנקסטר וירידתו, עד כדי הכחדתו. את הפרשיות המוקדמות של תהליך זה המחזי שקספיר

ריצ'רד 2: ניא אלון

במחזור היסטורי שני, שנוצר בשנים 1595-1599, ואילו את הפרשיות המאוחרות יותר, מבחינת קורות העתים, העלה כבר במחזור הראשון בשנים 1591-1593. כמקור לכל אותה השתלשלות היסטורית יש לראות את המצב המדיני שנתהווה באנגליה עקב מותו של אדוארד השלישי, אשר ישב על כס המלכות

חמישים שנה (1327-1377) ונאסף אל אבותיו זמן מה לאחר פטירת בנו בכורו, אדוארד "הנסיך השחור". על פי משפט הירושה נמסר אפוא הכתר לבנו של "הנסיך השחור", הוא ריצ'רד השני, בהיותו ילד רך. כעוצר המלוכה נתמנה בינתיים בכיר בניו של המלך הקודם, ג'ון מגונט, הדוכס של לאנקסטר. בהעדרו, מחמת מלחמות חוץ, מילא את מקומו בנו הששי של אדוארד השלישי, תומס, הדוכס של גלוסטר.

בשנת 1389 החליט ריצ'רד השני כי הגיעה שעתו להיות שליטה האמיתי של אנגליה, ואילץ את דודו, הדוכס מגלוסטר, להסתלק מן העצרות. ואולם מקץ מספר שנים חידש הלה את נסיונות החתירה שלו תחת מעמדו של המלך החוקי; הוא נאסר, הגולה לקלה שמעבר לתעלה וכאן נרצח. ריצ'רד השני, אשר בתחילת מלכותו הצטיין בתבונתו ובמתינותו, שינה יותר ויותר את טעמו, נהפך לעריץ קשה, שמילא את חצרו חנפנים ומלחכי פינכה. מצוקתו הכספית המתמדת גרמה לו להפעיל שיטות מגוננות לסחיטת כספים מתושבי הארץ, מן האצולה ומן העירוניים. משפרץ ריב בין שני שועים, בולינגברוק ונורפולק, הוגלו שניהם, אך לראשון, שהיה גם דודנו, בנו של הדוכס מלנקסטר, הובטח כי לא ינושל מנחלתו לאחר מות אביו.

במאורעות אלו פותח שקספיר את מחזהו "ריצ'רד השני". משהופרה הבטחה זו, חזר בולינגברוק לאנגליה ופתח במלחמה נגד ריצ'רד השני, שהוכרע ונאלץ לוותר על כסא המלכות. המחזה מסתיים עם הרצחו (ב-1400). מכאן ואילך שלט בממלכה בולינגברוק, המכונה הנרי הרביעי (1399-1413), שלו ולבנו הנרי החמישי, הקדיש שקספיר שני מחזות: "הנרי הרביעי" חלק א' וחלק ב'. מתחילת מלכותו קמו על הנרי הרביעי עוררין כמי שתפס את השלטון שלא בדין, בניגוד לחוקי הירושה. ריצ'רד השני, שנרצח כאמור, לא הניח אחריו יורשים, לכן היה הכתר אמור לעבור לידי ביתו של הדוכס מקלארנס, בנו השלישי של אדוארד השלישי. במחזה "הנרי החמישי" מסיים שקספיר את המחזור שראשיתו "ריצ'רד השני". *

מתוך מאמרו של מנחם דורמן "המחזות ההיסטוריים של שקספיר". מנחם דורמן (1994-1909) היה הוגה דעות, מסאי, סופר, פובליציסט, עורך ומתרגם.

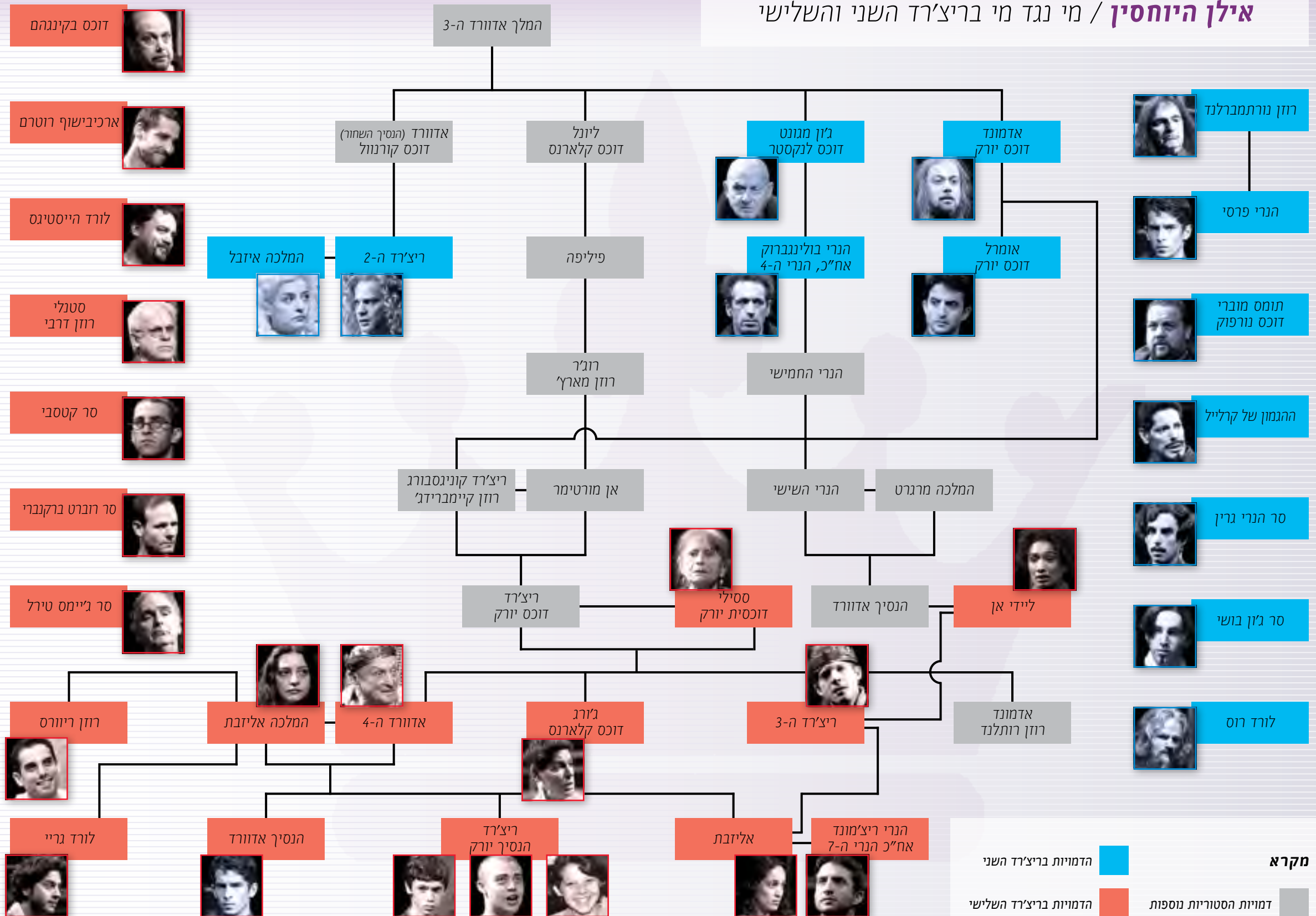

ריצ'רד 2: יוסי גרבר

ריצ'רד 2: גיל וינברג, אביהוד תדהר, אלי גורנשטיין

אילן היוחסין / מי נגד מי בריצ'רד השני והשלישי

מקרא

דמויות בריצ'רד השני
דמויות בריצ'רד השלישי

דמויות הסטוריות נוספות

ריצ'רד אוהב להפתיע

“ריצ'רד השלישי” הוא המחזה היחיד של שקספיר הפותח במונולוג של הדמות הראשית. ריצ'רד אינו רק גיבור המחזה, הוא גם המקלה והמנחה. כשהדמויות האחרות עולות על הבמה, ריצ'רד הוא זה שמציג אותן בפנינו. הוא חולק עם הצופים מחשבות שהוא מסתיר מאחיו, או בדיחה על חשבונה של אמו. הוא לועג לא רק לאימו

כי אם לכל הערכים המהוגנים שהיא תומכת בהם. את הקשרים המשפחתיים הטבעיים ששקספיר מחשיב כל כך, ריצ'רד מחליף בקשרים עם הקהל, כאילו היה אומר למאזיניו: בעצם אני אחד מכם. הוא מחמיא לאינטליגנציה שלנו כשהוא חולק אתנו את לעגו.

אחת מדרכי השעשוע שלו עם קורבנותיו היא להתל בהם ואז להעמיד פנים שהוא רציני. הבעת הדאגה הכנה היא אחד הפעולות החביבים עליו ואת לכך שהוא עומד להיות מסוכן מאד. הוא יוצר אצל קורבנותיו הרגשה של בלבול ומבוכה לגבי המניעים שלו.

ריצ'רד אוהב להפתיע. פתאום הוא קונה את אמונו של הנפשות הפועלות ומסתיר מן הקהל את תוכניותיו. אפילו הבדיחות שלו נעשות מוזרות ופרטיות. הוא כבר לא חולק אתנו את ההתענגות שלו אלא רק מוסר לנו,

ריצ'רד 3: יוסי קאנץ

נגסטר פוליטי

ה מחזה “ריצ'רד השלישי” היה בימי חייו של שקספיר אחד ממחזותיו הפופולריים ביותר, אליו יכול להשתוות בפופולריות אולי רק “המלט”. שלא כאחדים ממחזותיו האחרים, שוחק המחזה לאורך כל התקופות בהיסטוריה של התיאטרון האנגלי. במאה השמונה עשרה ובתחילת המאה התשע עשרה הוצג המחזה בגירסתו התמציתית, המלודרמטית. אבל עיבודים אלה הם לכשעצמם הוכחה לעמידותם של המחזות השקספיריים בפני שינויים חברתיים ותרבותיים.

“ריצ'רד השלישי” נכתב בראשית שנות התשעים של המאה השש עשרה, כששקספיר אך החל לכתוב עבור התיאטראות הלונדוניים. מנקודת ראות מסוימת המחזה הוא במידה רבה בן זמנו של שקספיר. הוא שאב את החומרים מההיסטוריה הכאוטית והאלימה של המאה שקדמה לו.

פה ושם, דין וחשבון תמציתי, כאילו עיף מאיתנו ואין לו יותר עניין בחברתנו.

כשהוא קרב אל הגשמת שאיפותיו, ריצ'רד נעלם לזמן מה ממוקד ההתענינות. השרביט עובר לידי בקינגהם המנצח על ההליכים. בדיוק כשאנו מצפים שהזרקור יופנה אל ריצ'רד, הוא מתחיל להאיר דמויות נוספות. מאחורי המחשבה התיאטרלית הזאת יש חשיבה פוליטית. תכנן יכול לפעול כזאב בודד אך מלך אינו יכול לנהוג כך. הוא חייב להיות הציר של מערכת חברתית ופוליטית, וריצ'רד ממש אינו מסוגל לכך. למרבה האירוניה, התפקיד שביקש לעצמו משך זמן כה רב, הוא התפקיד היחיד אותו אינו מסוגל למלא ביעילות.

מתוך ספרו של אלכסנדר לנאט “הדרמה הפוליטית של שקספיר”, הוצאת Routledge, 1988.

ריצ'רד 3: ליאור חקון

למדלו של שקספיר היתה לו גישה ל“חיייו של ריצ'רד השלישי”, שנכתב ע”י סופר מוכבד - סר תומס מור. ריצ'רד שלו הוא איש מושחת עד עומק נשמתו, אדם מעוות מבחינה גופנית, דמות חזקה ובלתי נשכחת. שקספיר למד את ההיסטוריונים שסיפקו לו נתונים למחזה אך הכניס בחומר שינויים בהתאם לצרכיו המחזאיים. במחזות “הנרי הששי” שהיו בין עבודותיו ההיסטוריות המוקדמות, הוא הפך את ההיסטוריה

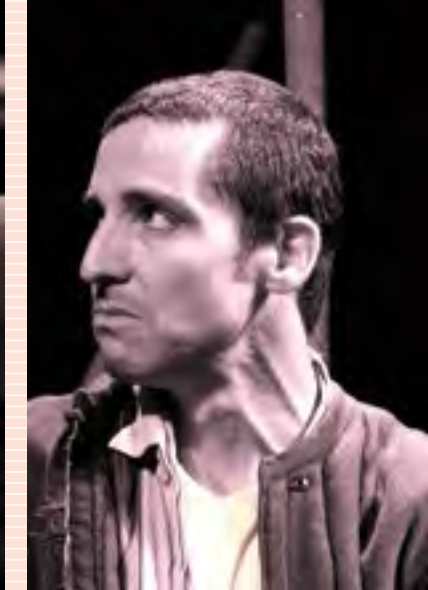
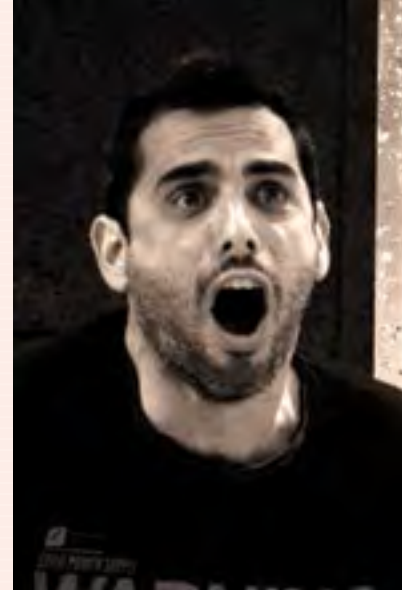
ריצ'רד 3: ערן מור

לדרמה. ב“ריצ'רד השלישי” הוא הפך את הדרמה למיתוס, מיתוס על תפיסת השלטון באמצעות כוח פוליטי. נושא המחזה הוא חתירה אל כס המלוכה, אל השלטון. שקספיר יצר דגם ארכיטיפי שעל פיו ניתן להכיר כל כוח פוליטי שעתידי לקום.

המחזה יכול להקנות לצופים הרגשה שניתן לזכות בבחירות כלשהן בתנאי שהן מושחתות דיין. יש משהו מצמרר במודרניות של התמונה בה “משכנעים” בעמל רב את ריצ'רד לקבל את הכתר, אחרי רדף במרוצת כל המחזה. יש תיחכום פסיכולוגי ופוליטי מתחת לרטוריקה האליזבתנית.

ריצ'רד של שקספיר, הממציא את חייו תוך כדי מהלכם, הוא נגסטר פוליטי לוקח-לב, שחקן המרגיש בבית בכל מקום, למן ימי נפילתה של רומא ועד סופה של המאה העשרים. בסופו של דבר הוא מואשם ונענש לא רק ע”י כוח חיצוני או פוליטי, אלא גם על ידי רגשות עמוקים בתוכנו המולידים את ריצ'מונד שיביס אותו בקרב. *

מתוך מאמר של ברברה אברט, שכלול בתוכנית ההצגה של התיאטרון הלאומי האנגלי, 1990.

ריצ'רד 3 (מימין לשמאל): אביב זמר, לורן סביר, טל וייס, אביהוד תדהר, גיל יונברג

“ריצ'רד היה נמוך קומה, מכוער, גיבן, שכתפו השמאלית גבוהה הרבה מן הימנית, בעל דיוקן נוקשה, מאותם פרצופי-פנים הנחשבים זועפים בעיני העם אך יאים בעיני האצולה לאיש מלחמה. הוא היה אדם דודני, מלא חימה, וכולו רשעות: מספרים כי אמו התייסרה בחבלי הלידה עד כדי כך שנאלצו לבקע את ביטנה. ועוד אומרת השמועה כי כבר בלידתו של ריצ'רד היו לו שיניים.

על ידי מענקים מופלגים רכש לו ידידים לשעה, אך לשם כך הירבה לגזול, לחמוס, ולעשוק במקומות אחרים, דבר שמשך עליו שנאה... איש רשע ואכזר ולא תמיד בגלל דודן-לבו, אלא לעתים קרובות יותר בגלל שאפתנות ועל מנת להשיג את מבוקשו. במקום שנשקפה לו טובת הנאה לא הבחין בין אויב לאוהב, ולא נרתע מלהרוג אדם שעמד לו כמכשול בדרכו אל מטרתו.” תומס מור

מתוך ספרו של סר תומס מור (1535-1478) “תולדות ריצ'רד השלישי”.

המרענת וגילוי הלב הגמור של “הדוד הרשע” הרוצח את אחייניו במיטותיהם. דורות של פוליטיקאים רצחו ילדים כדי לטפס בשלבי השררה. לכל אורך ההיסטוריה לא היססו פוליטיקאים לשחוט חפים מפשע. במונח מסויים כל מנהיג הוא “הדוד הרשע” הרוצח ילדים קטנים. לאחר רצח הילדים ריצ'רד הוא כמו אמן שטבע את חתימתו על יצירת המופת שלו. זה מה שנועד לו והוא מילא את יעדו.

נכון שריצ'רד הוא איש רע ומושחת אבל שקספיר לא רצה שהקהל שלו יזכור ללא הרף כי גיבור זה, על-פי אמות מידה אנושיות ואלוהיות, הוא בלתי ראוי להערצה. את הפן הזה של הטרגדיה הוא משאיר בידי רוחות הרפאים ומקהלה של מלכות מקללות. ברגע שהוא נפטר מן הנושא המוסרי הוא מקדיש את כל המשאבים לציר דמותו של ריצ'רד בכל תפארתו האיומה, וסוחף את הצופים לאוירה של הערצת השטן.

שקספיר משכנע אותנו להסיט הצידה את השיפוט המוסרי כדי שנוכל להתענג על מעלליו של אינטלקט שאינו מעוכב על ידי המצפון, ליהנות מסופרמן השייך לעולם בו הצדק והמעלות התרומיות עומדים מן הצד ומצפים לרגע בו אלה שנוטלים את החרב לידם, ימותו כמו חרבים. *

מתוך ספרו של ג'ון פאלמר “דמויות פוליטיות וקומיות אצל שקספיר”, הוצאת Macmillan, 1965.

כמנהיג מלידה, ולמרות מומו, ריצ'רד משרה על סביבותיו בטחון ועוז רוח. צמידותו למום הגופני שלו הופכת לנושא המחזה הקרוי על שמו. הוא מדבר על מומיו במעין גאווה ומתענג על הפגמים הגופניים המדגישים ביתר שאת את מוחו המבריק. הוא משתמש בגופו המעוות כמאיץ לשאיפותיו הפוליטיות, הוא מקבל את הגבנון שלו כמתת אלוה, הוא מפיק תועלת מכל חסרונותיו והופך אותם ליתרונות. ריצ'רד עדיין איננו רואה בברור את דרכו אל הכתר אבל עצם הקושי הופך לאתגר. הוא יהפוך את מעשי הנבלה לאמנות. מעשיו הנפשעים לא יהיו אמצעי למטרה כי אם המטרה עצמה. הוא מפיק עונג רב יותר מן הזכייה בכתר מאשר מעצם השימוש בו. וכשישיג את מטרתו, אזי, כמו כל אמן שהשלים את מלאכתו, יאבד את העניין בתוצאה המוגמרת.

ריצ'רד של שקספיר קם ונופל עם תמונת החיזור אחרי לידי אן. החיזור המבריק שלו מגלה את פרצופו של נבל גאון; הוא מפגין את שנינותו, מדהים אותה בחוצפתו, גובר עליה בתערובת מזדה של בטחון עצמי וכניעה רוויית ענווה, וכל זה מעורב בבוז ללא גבול. ריצ'רד יודע כי ידו תהיה על העליונה ובכל זאת הוא מתפלא על הצלחתו, המאששת את פילוסופיית החיים שלו. מן הנצחון על לידי אן שקספיר שולח את ריצ'רד לכיבושים חדשים, נרקיס פוליטי הנהנה מבבואתו.

ריצ'רד אינו מפלצת רעה מן האגדות. הוא טיפוס מוכר של דמות ציבורית הזוכה לאהדתו בשל כנותו

ריצ'רד מצפונו ומומו

ריצ'רד הגיע לרוממות פוליטית בזכות הרציחות שלו - חיסולם של כל מי שעמדו בדרכו. הוא הבטיח את תמיכת שותפיו בכך שערב אותם בביצועי האפלים והבטיח להם נתח מן השלל. הוא השיג את הסכמת נתיניו על ידי פרודיה מבווימת של משאל-עם. כשהגיע לשלטון הרס את האיש שעזר לו לטפס והמריר את זה שהניח את הכתר על ראשו. הצופים בני-ימינו לא יתקשו לזהות בכל המעללים הללו דוגמה טיפוסית למנהיג פוליטי. ניתן לומר כי בסתר לבו העם מעריך מנהיג המתקדם הישר אל המטרה, ללא יסורי-מצפון והיסוסים, פוליטיקאי ללא כפפות וללא-מסיכות.

ריצ'רד ניחן בכל התכונות הדרושות למנהיג: הוא אמיץ, שנון, רב-תושיה, עליז, מהיר, כן עם עצמו, קונה בערמומיות את לב שונאיו, ומעל לכל - מצפונו לא מייסר אותו - עד שהוא שוכב לישון. מי שמצפונו מציק לו בכל שעות היום, נהנה לראות על הבמה אדם שהוציא את מצפונו אל מחוץ לתחום.

ויליאם שקספיר

שקספיר הגיע ללונדון בעיתוי הנכון לעשות שימוש מלא בחיי התיאטרון העשירים, שבדאי היו בגדר חידוש מרענן לעלם מסטרטפורד. הוא פגש משוררים ומחזאים מהוללים, שחקנים מיומנים וקהל צופים שוקק, שייצג את כל מעמדות החברה ושהיה בו כדי לעורר השראה. האיש ותקופתו חיו כנראה בהרמוניה מלאה. המחזות הראשונים המיוחסים לו הם שלושת החלקים של "הנרי השישי".

בשנת 1595 הפך שקספיר לאחד מבעלי המניות בלהקת "אנשי צ'מברליין" שלימים, כשעלה על כס השלטון המלך ג'יימס הראשון, הפכו להיות "אנשי המלך". בין השנים 1594 ועד 1611 כשפרש, היה כנראה המחזאי האהוד ביותר ואולי גם המוערך ביותר, שבחר לא להיות מעורב ביריבויות ובמאבקים בין התיאטראות של זמנו. אחת העדויות להצלחתו האמנותית והכלכלית היא העובדה שב-1597 רכש בית גדול ומרווח בסטרטפורד, בו התגוררו אשתו וילדיו. מניחים כי בכל השנים ששהה בלונדון שמר על קשר הדוק עם משפחתו. מות בנו האמנט, בן ה-11, השרה עליו צער כבד שאולי מסביר, בין היתר, את המעבר לכתיבת הטרגדיות הגדולות. מעמדו האיתן של שקספיר לא התרופף גם כאשר הופיעו על בימת התיאטרון הלונדוני מחזאים חדשים שהידוע ביותר ביניהם היה בן ג'ונסון. כמחזאי, קנה לו שקספיר את הערצתם של שוחרי התיאטרון האנגלים והקהל הרחב כאחד. ב-1599 הקים יחד עם חבריו ללהקה את אולם ה"גלוב" שעל במתו הוצגו לראשונה "יוליוס קיסר", "המלך ליר" ו"המלט".

ב-1612, לאחר כעשרים שנות פעילות בזירה התיאטרון הלונדוני, פרש שקספיר והצטרף לבני משפחתו בסטרטפורד עירו, שם הפך לדמות ציבורית מרכזית. צוואתו, שנכתבה כחודש לפני מותו, נחתמה ב-25 במרס, 1616.

ריצ'רד השלישי בתיאטרון הישראלי

- ◀ 1966 התיאטרון העירוני חיפה תרגום: רפאל אליעז, בימוי: יוסף מילוא
- ◀ 1967 תיאטרון "אוהל" תרגום: רפאל אליעז, בימוי: יוסף מילוא
- ◀ 1976 תיאטרון הבימה תרגום: רפאל אליעז/תרצה אתר, בימוי: דוד לוי
- ◀ 1992 התיאטרון הקאמרי תרגום: מאיר ויזלטיר, בימוי: עמרי ניצן
- ◀ 2007 תיאטרון הספריה תרגום: מאיר ויזלטיר, בימוי: ארתור קוגן
- ◀ 2008 "תמונע" תרגום: מאיר ויזלטיר, בימוי: עודד ליטמן

ריצ'רד השני בתיאטרון הישראלי

- ◀ 2003 תיאטרון הספריה תרגום: שמעון זנדבנק, בימוי: ארתור קוגן

שקספיר תרם לעולם התיאטרון לפחות 36 מחזות, שמתוכם 16 הוצאו לאור במהדורת קווארטו עוד בחייו. ב-1623 שניים מן הקולגות שלו מלהקת "אנשי המלך" הוציאו לאור את 20 המחזות הנותרים, במהדורת פוליו, כשהם מחלקים אותם לקטגוריות של קומדיות, מחזות היסטוריים, וטרגדיות. גם עובדה זו מעידה על ההערכה הרבה שרחשו בני דורו לאיש וליצירותיו.

חלפו בערך 150 שנה עד שיצירותיו של שקספיר נדדו אל מעבר לגבולות אנגליה והחלו להשפיע על הדרמה העולמית. ברבע הראשון של המאה ה-17 כללו שחקנים אנגלים, בעיקר קומיקאים, חלקים ממחזותיו של שקספיר במופיעיהם, בצאתם לסיבובי הופעות באירופה. מלבד זאת נותר שקספיר בלתי ידוע לחלוטין מחוץ לאנגליה עד לתוך המאה ה-18, כשוולטיר הסב את תשומת הלב ליצירתו ב-1734. התרגומים הראשונים של מחזותיו הופיעו בשפה הצרפתית ומשם הגיעו לידי האיטלקים. בגרמניה היה זה השחקן הגדול שרדר שהעלה לראשונה את שקספיר על הבמה עם "המלט", בהמבורג ב-1776.

בעברית הופיעו לראשונה תרגומיהם של יצחק זלקינסון, "רם ויעל" ("רומיאו ויוליה") ב-1878 ושמואל לייב בורדן "המלך ליר" ב-1899. *

פיטר ברוק על שקספיר

"מי שחושב ששקספיר הוא יונסקו, אבל טוב יותר, בקט אבל עשיר יותר, ברכט אבל אנושי יותר, צ'כוב עם כתרם, וכולי, אינו נוגע בעצם העניין. מה שעבר דרך האיש הזה, הקרוי שקספיר, והגיע לידי קיום על הנייר, הוא דבר שונה לגמרי מיצירה של כל סופר אחר. מי שניסה לחפש ב-37 המחזות שלו את השקפת עולמו ואת ואת אישיותו של שקספיר, לא מצא. מחזותיו אינם מבטאים את השקפתו על העולם, זוהי ישות שכמעט דומה למציאות עצמה. מה ששקספיר כתב אינו אינטרפרטציה, זהו הדבר עצמו. כל אחד ממצבי ההצגה ויוצריה נותן ביטוי לתקופתו שלו. כל אדם, כל יוצר, מביא אתו את אשר הינו."

מנדלה: שקספיר עזר לי לשרוד בכלא

נלסון מנדלה, נשיא דרום אפריקה לשעבר היה כלא 18 שנה באי רובן ביחד עם מנהיגי המאבק נגד האפרטהייד. אחד הדברים שסייעו לו לשרוד היה כרך שהוברח לתאו ובו יצירותיו של המחזאי הבריטי. "איכשהו, תמיד היה נראה שלשקספיר יש משהו לומר לנו". מנדלה סימן את הקטעים האהובים עליו בטוש זוהר. אחד מהם, מתוך המחזה "יוליוס קיסר", מתאר את מזימת הקשר שברקמה לרציחתו של הקיסר בידי ידידו הקרוב ברטוס. בין הקטעים שהדגיש מנדלה - הרהוריו של יוליוס קיסר על אומץ, מנהיגות והמוות הבלתי נמנע. (ynet)

א הרבה ידוע על חייו האישיים, על דמותו ואופיו, על השקפותיו ורגשותיו של מי שנחשב גדול המחזאים בכל הזמנים. ידועים תאריכי הולדתו ומותו המשוערים, נישואיו לאן האתוויו ב-1582 בהיותו בן 18, הולדת בתם סוזנה ב-1583 והולדת התאומים האמנט וג'ודית ב-1585. מכאן ועד ל-1592 לא נותרו בכתב עדויות לפעילותו ולמהלכיו של ויליאם הצעיר. אפשר למצוא איזכורים של מחזותיו המוקדמים ביצירותיהם או בכתביהם של יוצרים אחרים בני התקופה; הרשומות התקופתיות מגלות כי היה שחקן מוערך ומשורר מהולל. אבל אין בנמצא אסמכתות ביוגרפיות מוצקות, עובדה שהובילה להשערות רבות המבוססות על מחזותיו.

שמעון זנדבנק / מתרגם ריצ'רד השני

שמעון זנדבנק, חוקר, מבקר ספרות ומתרגם שירה, פרופסור (אמריטוס) בספרות השוואתית באוניברסיטה העברית. חתן פרס ישראל לתרגום שירה, 1996. תרגם את הטירה לקפקא, סיפורי קנטברברי לציסר, קבצי שירים של רילקה, הלדרלין, ייטס, צלאן, מחזות של ברכט וביכנר, ועוד. מבין יצירותיו של שקספיר תרגם מלבד ריצ'רד השני את טרוילוס וקריסידה ואת הסונטות.

מאיר ויזלטר / מתרגם ריצ'רד השלישי

מאיר ויזלטר הוא משורר שתרגם מחזות רבים לתיאטרון, לרוב מחזות שירה מן הקלאסיקה של הרפרטואר האנגלי, הצרפתי והספרדי. עד כה תרגם שבעה מחזות מאת ויליאם שקספיר, שניים מאת כריסטופר מארלו, ומחזות מאת לופה דה וגה, קלדרון דה לה ברקה פִּיר קורניי וברטולט ברכט. בתיאטרון הקאמרי הועלו בעבר תרגומיו למקבת, אמא קוראז', ריצ'רד השלישי, מעיין הכבשים. רוב המחזות הללו - ומחזות אחרים שתרגם - הופיעו בדפוס בלויית מבואות והערות. לפני כשנה ראה אור תרגומו לדוקטור פאוסטוס מאת מארלו. בימים אלה רואה אור הדפסה חדשה של המלך ריצ'רד השלישי.

ארטור קונן / הבמאי

יליד 1959. בוגר מצטיין של מגמת הבימוי בחוג לתיאטרון, אוניברסיטת תל-אביב. משנת 1994 ובמשך עשור ניהל את מגמת התיאטרון בביה"ס לאמנויות "תלמה ילין". מזה עשרים שנה מלמד ומביים בביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי", בו ביים למעלה משישים הצגות בלגנרם השונים. בשנתיים האחרונות מכהן כמרכז הוראה של לימודי שנה ב'. לאחרונה ביים את המחזמר צלילי המוסיקה (תיאטרון הספריה). במהלך השנים ביים בתיאטרון של אוניברסיטת תל-אביב, בתיאטרון החאן ובתיאטרון הבימה. זו עבודתו השלישית בתיאטרון הקאמרי.

ערן עצמון / מעצב התפאורה

בוגר מסלול עיצוב במה בסמינר הקיבוצים 2006. בין עבודותיו - התיאטרון הקאמרי: סאלח שבתי, מנהל הבית. תיאטרון בית ליסין: הקוסם מארץ עוץ, מנדרגולה, שיינדלה, אמא מאוהבת, אביב מתעורר, ולנטינו, מראה מעל הגשר, חלום של לילה בלב קיץ, הבנאליות של האהבה, אקווס, ראודה, ברודווי פינת פרישמן. תיאטרון הבימה: אם יש גן עדן, ארוחה עם אידיט, לילה במאי. תיאטרון באר-שבע: פיאף, נורה. תיאטרון חיפה: הר אדוני, עץ אחרון בירושלים. פסטיבל עכו: מתחם התפודים (זוכה פרס על עיצוב תפאורה פסטיבל עכו 2008). התיאטרון הערבי עברי-יפו: נשים זרות, האוהל האדום. תיאטרון הספריה: לצאת מכאן, הצודקים, נדנדה בשניים, ריצ'רד השלישי, השנחה עליונה, בדלתיים סגורות. תיאטרון אורנה פורת לילדים ולנוער: הרפתקאה בקרקס (זוכת פרס עיצוב התפאורה בפסטיבל חיפה 2008) תיאטרון המדיטק: אורה הכפולה, עלילות פרדיננד, מפצח האגוזים. "בית צבי": איש חסיד היה, סיפור הפרברים, איך להצליח בעסקים, תשוקה, אנדורה. קבוצת המחול פרסקו: בגדי המלך החדשים. תיאטרונטו: קפוצ'ינו ברמאלה.

אורנה סמורגונסקי / מעצבת התלבושות

בוגרת אוניברסיטת תל-אביב, החוג לתיאטרון. עבודות עיצוב בתיאטרון: מטמורפוז, כובע מלא גשם בבית צבי. רצח, אויב העם, המפקח, חברות הכי טובות, הורדוס, ליזיסטרה 2000, הרב קמע, קופנהגן, ילדים רעים, הדודה ואני, הצמה של אבא, אשה בעל בית, מילאנו, המפיקים, מותו של סוכן, יומן חוף ברייטון, כנר על הגג, היה או לא היה, תרה, ינטל, הבדלה, גטו, איחש פיישר, האריסטוקרטים, סוף טוב, קברט, סטמפניו בתיאטרון הקאמרי; הרולד ומוד, ביאנקה, סתיו ימיו, אמנות, סילביה, שבעה, ספר הג'ונגל, ערפל, טוב, המים זוכרים, ז'קו, ארוחה עם חברים, אלטלנה, תאונה, הקונצרט, מבזק חדשות, סליחות, מה עושים עם ג'ני, פלדה, נערי ההיסטוריה, מראה מעל הגשר בתיאטרון בית ליסין; חבילות מאמריקה, תמרה, כולם אוהבים את אופל, ציד המכשפות, שלוש נשים גבוהות, הדיבוק, מועדון האלמנות העליונות בתיאטרון הבימה. הדוד מקייפטאון, אילוף הסוררת, להיות או להיות, האשה שבישלה את בעלה, אותלו, הכפיל, המיליונרית מנאפולי בתיאטרון חיפה; המתחזה בתיאטרון באר-שבע. מקס ומוריץ, המלאך, נחמן במדיטק. עיצבה תלבושות לאופרה נבוקו בטוקיו בבימויו של עמרי ניצן. עיצבה תפאורה לטקס הענקת פרס ספיר בטלוויזיה.

יעקב סליב / מעצב התאורה

יליד ס'ט פטרסבורג, רוסיה. עיצב תאורה לכ-200 הפקות בתיאטרון, מחול וקרקס. בין השנים 1999-2006 הקים וניהל את מחלקת התאורה של תיאטרון צוותא תל-אביב ובמקביל שימש כמעצב תאורה עיקרי של צוותא. בין עבודותיו בשנים האחרונות - התיאטרון העירוני חיפה: הר אדוני, המכוער. תיאטרון צוותא: פסטיבל תיאטרון קצר משנת 2001 ועד היום. תיאטרון הסימטה: הדיבוק, האי. תיאטרון הספריה: בודדה באפלה, כמו שתרצו אותי, היום ה-24, מוריד הגשם. קבוצת מחול דנה רוטנברג: נע באוזן. פסטיבל עכו: המאה השלושים, מתחם התפודים. תיאטרון תמונע: חיי נישואים, מופע, אחוזת וייס. פסטיבל CIRCA צרפת: ONCE UPON A TIME. פסטיבל בת ים לתיאטרון רחוב: PEACE OF CAKE. זכה בצ"ש בפסטיבל עכו על עיצוב התאורה להצגה המאה השלושים בשנת 2007 ומתחם התפודים בשנת 2008. בקאמרי עיצב את התאורה גם להצגות וויצק, סוף טוב, שיץ. חוטאים עבור אנסמבל עיתים. מרכז ON לקרקס: פנימחוך, אי שם ובשום מקום.

אסי אשד / שפה ודיבור

מלמדת בביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי" ומדריכה שפה ודיבור בתיאטרון. השתלמה בסטרטפורד אצל אצל סיסלי בארי (RSC) ובלונדון אצל פטסי רודנברג (NT). בין עבודותיה - תיאטרון הבימה: שלמה המלך ושלמי הסנדלר, חברון (בשיתוף עם הקאמרי), מסילה לדמשק, הסוחר מוונציה. התיאטרון הקאמרי: המלט, היה או לא היה, עוץ לי גוץ לי, קומדיה של טעויות. תיאטרון חיפה: סיפור פשוט, המלט. תיאטרון גשר: סונטת קרויצר. תיאטרון הספריה: ריצ'רד השני, קליגולה, ריצ'רד השלישי. תיאטרון החאן: בגידה, האשלייה, אסתרליין יקירתי. תיאטרון באר-שבע: אילוף הסוררת, קומדיה של טעויות, הרבה רעש על לא כלום.

מרכזיים. הזמן ע"י יוסף מילוא לתיאטרון חיפה ולאחר שנתיים הזמן לתיאטרון הקאמרי (1968). מאז הוא בקאמרי - למעט הפסקה בת שנתיים, בהן שיחק בתיאטרון גיורא גודיק **בהמלך ואני**, והחל לערוך ולהגיש תוכניות בגלי צה"ל ולאחר מכן בקול ישראל - שבמסגרתו גילם עשרות תפקידים. השתתף בסרטים בין לאומיים וישראליים, בסדרות ובמחזות טלוויזיה. הקים יחד עם אריק סמית את תיאטרון הבובות של אריק סמית, הפועל עד היום. בין הצגותיו בשנים האחרונות: **טוב, קידוש, נוצות, הסוחר מונציה, מר גריין** (משך שבע שנים) עליו זכה במספר פרסים, **היה או לא היה, ימי שלישי עם מורי, מכולת**. במרוצת השנים זכה בפרסים רבים, בין אלה בהם זכה בשנים האחרונות: שחקן השנה מטעם האקדמיה לתיאטרון לשנת 2002, איש השנה בתיאטרון מטעם "ידיעות אחרונות" והערוץ השני של הטלוויזיה לשנת 2002, פרס השחקן המצטיין ע"ש אברהם בן יוסף על תפקידו בימי **שלישי עם מורי**. לאחרונה זכה בפרס על מפעל חיים מטעם האקדמיה של פרס התיאטרון.

אלי גורנשטיין / ריצ'רד השני: נורתמברלנד / ריצ'רד השלישי: טירל

נולד בתל אביב. שחקן, במאי, זמר, צלן. תואר שני בחינוך מאוניברסיטת תל אביב. השתלם בלימודי משחק ב-HB studios. התפרסם בפסטיבל הילדים עם השירים **סיבה למסיבה, לארצי יש הולדת ורכבת ההפתעות**. בין תפקידיו - התיאטרון העממי: טוביה החולב **בכנר על הגג**, חואן פרוץ **באוויטה**. פסטיבל עכו: **כנרת כנרת** של אלתרמן, **הגלגול** של קפקא. בין תפקידיו בקאמרי: ארשמבו **בצייד יצא לצוד בצד, דבר מצחיק קרה, ילדים רעים**, הטוחן **בעוץ לי גוץ לי, 2 הזוכים בכטוב בעיניכם, דמוקרטיה**, פרנץ ליבסקינד **בהמפיקים** (זכה בפרס השחקן המצטיין), **מותו של סוכן, היה או לא היה, קרוק בגטו, כריסאלד בבי"ס לנשים**. בקפה התיאטרון המופעים **אלי גורנשטיין שר סינטרה, דואט עם אקורדיון** והצגת היחיד **איטרוף** (פרס ראשון, תיאטרונטו 2008). בית ליסי: א.ד. גורדון **באחרון הפועלים, המתנקשים**. תיאטרון חיפה: האב **בשש נפשות מחפשות מחבר, בוצ'ה, טרטיף, מקס ומוריס**. הבימה: המספר **בסיפור פשוט**. תיאטרון בארשבע: **כטוב בעיניכם**. תיאטרון החאן: **צד בצד**. עם להקת ענבל: **חצי גלימת מלכות**. תפקידים ראשיים במחזות הזמר **אמריקה, צלילי המוסיקה, הללויה הוליווד, היפה והחיה**. בין תפקידיו באופרה הישראלית: דון בזיליו **בהספר מסביליה**, הטבחית **באהבה לשלושה תפוזים**, השופט **בסוויני טוד**, המלך/הדרקון **בהמסע לפוליפונה**. טלוויזיה: **טלפלא, שכנים, רחוב סומסום, פרפר נחמד, זהו זה, מולדת, קשת וענן, אסכולה, מנדל וגורנשטיין חקירות בע"מ**. קולנוע: **חמש חמש, הלהקה**. דיבב בתפקידים ראשיים את מרבית סרטי דיסני. עורך, מנחה ומביתים קונצרטים לכל המשפחה עם כל התזמורת בארץ. ביים את **החלילן מהמליין** ושיחק בהפקה. כתב ביים והופיע **במנגינה אחרונה** ובמרכבת **הזמן**, כתב והנחה את **לשם תזכורת כלי התזמורת** ואת **אלף לילה ולילה**. ביים את האופרה **הנזל וגרטל** ושתי אופרות בארוק: **גברית המשרתת וקנטטת הקפה**. השנה הוציא את אלבום הבכורה שלו "ונחיה".

אלון דהן / ריצ'רד השני: מוברי/סוהר / ריצ'רד השלישי: הסטינגס

בוגר ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי", 1996. במהלך לימודיו זכה במלגת ע"ש אברהם אסיא, שמואל רודנסקי ורפאל קלצקין. זכה בפרס צבי קליר לתלמיד המצטיין. בקאמרי זכה במילגת השחקן המבטיח לשנת 2003, בפרס השחקן ב-2006 על תפקידו **באנטיגונה**, ובפרס שחקן המישנה ב-2009 על תפקידו **בחורף מתחת לשולחן**. תיאטרון הבימה: **סירנו דה ברז'ראק, מנדרגולה, מילכוד 22, סיפורי הבימה**. בית ליסי: **זקן**. תיאטרון הספריה: **כובע מלא גשם, מעגל הגיר הקווקזי, שדים ורוחות, טומי תם, כלה למכירה, עד התביעה, מולי סוויני, צריטי המתוקה**. התיאטרון הקאמרי: **כטוב**

ניא אלון / ריצ'רד השני: בושי/עוזר לגנן / ריצ'רד השלישי: קטסבי ריצ'רד השלישי: עיצוב התנועה

בוגר תיכון האקדמיה בירושלים במגמת מחול. בוגר ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי" 2007. מלגות: משרד החינוך והתרבות, ניורה ושמואל רודנסקי. תפקידים בהצגות: איימוס **בשיקאגו**, הסוס **באקווס, איזון עדין** ב"בית צבי"; **פנטזיה ואובססיה** (פרס השחקן המצטיין בפסטיבל בוורשה), **עקומים, קברט**, בתיאטרון הספריה; **גלילאו ופיאף** בתיאטרון בארשבע; **אגף 6** בתיאטרון הסימטה; **קברט וכנר על הגג** בתיאטרון הקאמרי. בימוי: **ערב עירוני**, שירי נתן אלטרמן, **דמעו תיה המרות של פטרה פון קאנט**. עיצוב תנועה: **וויצק** בקאמרי, **גלילאו ופיאף** בת. בארשבע; **המתאבד** בתיאטרון הרצליה; **חסמבה** בתיאטרון אורנה פורת; **שקספיר ושות', ענבי זעם** ב"בית צבי". שימש כעוזר כוריאוגרף **בקברט** בקאמרי, **ביוסף וכתנת הפסים** בהבימה ובתיאטרון הספריה.

רותי אסרסאי / ריצ'רד השלישי: לידי אן

בוגרת ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי". מלגות: צבי קליר, משרד החינוך, יהודית ומשה זעירי, דוד טולדנו, משרד התעשייה והמסחר, שמואל וליאורה רודנסקי, אריק גוטקינג, אלי ליאון. השתתפה בהצגות - בתיאטרון הקאמרי: מארי **בוויצק**, עמליה **בסוף טוב**. תיאטרון בארשבע: הקורטיזנה **בקומדיה של טעויות**, סימון **בפיאף**, ניבה **בהמשרד**. תיאטרון אורנה פורת: נירית **בזאב בודד**. תיאטרון הסימטה: הנער **בסלומה**. תיאטרון הספריה: ולריה **בקוויאר ועדשים**, פורשיה **בהסוחר מונציה**, לידי אן **בריצ'רד השלישי**, בודור **בפנטזיה**. ליל זלינסקי **בקיץ אחרון**, טרובי **במנגנוניות מפלדה**, לידי מילפורד **במזימה ואהבה**. תיאטרון רמת גן: פריצי **בקברט**, **ערב שירי רחל המשוררת, ערב שירי ג'ורג' גרשווין, ערב שירי קול פורטר, ערב שירים איטלקיים**. טלוויזיה: הסיידה **חסמבה**. זכתה בפרסי התיאטרון לשחקנית המבטיחה על תפקידה **בוויצק**.

מרים גבריאלי / ריצ'רד השלישי: דוכסית יורק

התחילה את דרכה בתיאטרון חיפה ב-1961. מאז גילמה תפקידים רבים בתיאטרון, בקולנוע ובטלוויזיה, ביניהם - בתיאטרון חיפה: **כלמנסע בחפץ**, סוזאן **בנישואי פיגארו**, מג **בבן ערובה**, נעמי **בלילה במאי**. בתיאטרון הקאמרי: **שרלוטה בן הדובדבנים**, וסילסה **בבשפל**, האם **בנעורי ורדליה**, גב' היגנס **בפינגמליין**, הדוכסית מיורק **בריצ'רד השלישי**, רוזה **בפליישר, דבורה בארון**. בתיאטרון הבימה: **אוגוסט מחוז אוסייג'**. בתיאטרון בארשבע: **אבדוטיה באותו ואת בנו**. בתיאטרון בימות: **ונדה בילדי קנדי**. בתיאטרון בית ליסי: **גב' בייקוף בסיפור אהבה בשלושה פרקים**, בעלת הבית **באורח בא**, חנה **סוסטרה במים קדושים**, שושנה **במקוה**. הצגות יחיד: **שש שעה רקובה** (עליו זכתה בפרס כינור דוד), **לה מאדרה**. מופע מחול רב תחומי: **גילה**. בקולנוע: **חגיגה לעיניים, לאן נעלם וקס, סוס עץ, תעלת בלאומילך, אבא גנוב 2, אש צולבת, שמיה חשמלית ושמה משה, שחקנים, אחרי החגים**. בטלוויזיה: **אליעזר והגזר, ארוחת עשר, מוטל בן פייסי החזן, הפיצוץ ברחוב אהלן, דיקרב, קפה פריז, סיטון, חטופים, נבלות**.

יוסי גרבר / ריצ'רד השני: גונט/גנן / ריצ'רד השלישי: המלך אדוורד/ראש העיר

ליד תל אביב (1933). הופיע על במת "האהל" ותיאטרון הילדים "במתינו" כבר בגיל 12. באותו זמן השתתף בתסכיתי רדיו של קול ירושלים המנדטורי ועם קום המדינה בקול ישראל. בוגר ביה"ס תיכון חדש והמחזור הראשון של הסטודיו שהקים אז ניסן נתיב. הצטרף לקאמרי עם סיום שירותו הצבאי. כעבור שנה נסע ללונדון וסיים בהצטיינות את RADA האקדמיה המלכותית לדרכה. שיחק שנתיים בתיאטרון האנגלי בדרא"פ, בתפקידים

ליאור חקון / ריצ'רד השלישי: גריי

בוגר ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי", 2007. זוכה מלגות משרד החינוך והתרבות, נתן מיזלר, דדי ניסים, אלי ליאון. תיאטרון הספרייה: פרדיננד במזימה ואהבה, סרן לוקאש בהחיל האמיץ שווק, לורנצו בסוחר מונציה, טיל בטיל אוילנשפיגל, לורד גריי בריצ'רד השלישי. תיאטרון תמונה: דמטריוס בחלום ליל קיץ, מרקוזיו ברומיאו ויוליה. תיאטרון הבימה: ראובן ביזוסף וכתונת הפסים המשגעת. בתיאטרון הקאמרי משתתף גם באריסטוקרטים.

איתי טיראן / ריצ'רד השני: ריצ'רד / ריצ'רד השלישי: ריצ'רד

בוגר ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי", 2002. זכה בפרס צבי קליר על שלוש שנות הלימוד. זכה בפרסי התלמיד המצטיין לשנה א' ולשנה ב', במלגות קרן אמריקה ישראל, בפרס ע"ש אברהם בן יוסף ובפרס ע"ש רזנבלום. תיאטרון הספרייה: ריצ'רד בהמלך ריצ'רד השני, ברגר בשיער. התיאטרון הקאמרי: איילוף באמא קוראז', המלך בעוז לי גוז לי, פרנץ בעד ראה (פרס השחקן המבטיח לשנת 2003), המלט בהמלט (פרס שחקן השנה לשנת 2005), ניקולא בקוויאר ועדשים, קאמי שאנדביז ביתוש בראש (פרס שחקן המישנה לשנת 2006), כריטיאן בחגיגה, אמדאוס באמדאוס (פרס שחקן המישנה לשנת 2008), קיטל בגטו. מגלם את דמותו של וויצק בהצגה נויצק אותה גם ביים. המנחה בקברט (פרס שחקן השנה ל-2011). קולנוע: בופור, מחילות, לבנון, החוב, THE PROMISE.

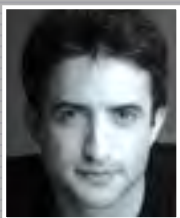
הלנה ירלובה / ריצ'רד השני: המלכה איזבל / ריצ'רד השלישי: אליזבת

לידת רוסיה. סיימה את לימודיה במכון הגבוה למשחק שליד התיאטרון האמנותי המוסקבאי. שיחקה בתיאטרון "סוברמניק" הנודע. עם עלייתה ארצה, ב-1993, הצטרפה לתיאטרון יידישפיל. במקביל הופיעה בתיאטרון "מלינקי" בהצגות השד האחרון, חזרה גנרלית ובדון קישוט, אשר השתלב בפרויקט הבינלאומי של התיאטרון הגרמני "בוכום שאושפיל האוס". בתיאטרון הקאמרי השתתפה בהצגות זה הים הגדול בתפקיד ריטה (עליו זכתה בפרס ע"ש אברהם בן יוסף), בהיה או לא היה בתפקיד חנה רובינא (עליו זכתה בפרס שחקנית השנה) ומשתתפת באריסטוקרטים בתפקיד ורה. מופיעה בתיאטרון חיפה באנשים קשים בתפקיד רחל. קולנוע וטלוויזיה: כוכבת סרטו של עמוס גיתאי קדמה שהוצג לראשונה ב-2003 בפסטיבל קאן. כ"כ השתתפה בסרטו של איתן גרין חלומו של הנרי, בסרטו של לאון פרודובסקי חמש שעות מפריז שזכה בפרס ראשון בפסטיבל חיפה. מופיעה בסדרות הטלוויזיה המשרד ותא גורדין.

ערן מור / ריצ'רד השני: אומרל / ריצ'רד השלישי: ריצ'מונד

בוגר ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי", 2007. במסגרת לימודיו זכה בפרס ע"ש צבי קליר, במילגת משרד החינוך והספורט, במילגת הצטיינות ע"ש אברהם אסיאו, המילגה ע"ש עדה בן נחום, מילגת ליונס, מילגת המועדון המסחרי. בין ההצגות בהן השתתף - תיאטרון הספרייה: פיליאס פוג באובססיה, אלפי באלפי, ריצ'מונד בריצ'רד השלישי, 7 דמויות שונות בפנטזיה, כמו שתרוצו אותי, עקומים, רולטה צרפתית. מחזות זמר בתיאטרון רמת גן: גריז, קברט, יוסף וכתונת הפסים, CATS, אחים בדם. תיאטרון ארצי לנוער: המפוזר מכפר אז"ר. בתיאטרון הקאמרי הופיע בגיל הנכון לאהבה, באמדאוס, ומופיע במקביל גם בהמלט, גטו, וויצק, הרטיטי את לבי, כנר על הגג, קומדיה של טעויות וסטמפניו.

בעיניכם, רווקים ורווקות, מעיין הכבשים, אמא קוראז', כובע הקש האיטלקי, שם האהבה, הצמה של אבא, דמוקרטיה, המלט, מילאנו, יתוש בראש, אנטיגונה, חברון, הנפש הטובה מסצ'ואן, כסף עובר ושווא, חורף מתחת לשולחן, וויצק, זהב טורקי, שיץ, סטמפניו. פסטיבל עכו 1998: יום הולדת שמח. המחזמר חסמבה, ספר הג'ונגל. קולנוע: אהבה אסורה, סיפור גדול, סופר בוי, קשר עיר, זאיה, אודות המוניטין, הבולשת חוקרת, שרמן בחורף, סימה ועקנין מכשפה, הכלה הסורית, כבוד, סיפור גדול. טלוויזיה: הסדרות מרחב ירקון, זינאנה, האמת העירומה, קן הקוקיות, החצי השני, העלמות, שלוה, אשליות וכן תפקידי אורח רבים.

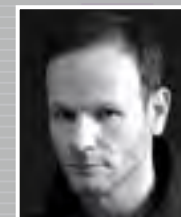
טל וייס / ריצ'רד השני: גרין/עוזר לגן / ריצ'רד השלישי: ריוורס

בוגר "בית צבי", 2002. מלגות: דיוד מרסר, שמעון פינקל, ביל דאנפורט, בני ברית, המועדון המסחרי, קרן סטפנדיות, נגה ציטליון. תיאטרון מדיטק: אמיל והבלשים. תיאטרון בארשבע: זמלה בעלי כינור, הנערה מן הכפר. תיאטרון בית ליסין: אוליבר. תיאטרון הקיבוץ: נורי בתרנגול כפרות. תיאטרון מסחרי: צלילי המוסיקה, האריה המכשפה וארון הבגדים. תיאטרון הספרייה: הורסט בעקומים, ארקדי באבות ובנים, הבחורים בדלת ממול, פסקל בהבלון האדום, פרח לב הזהב, יוסף וכתונת הפסים, משתגעים מאהבה, אויטה, פנטזיה, אובססיה. צוותא: ערב עירוני. התיאטרון הקאמרי: ניטל, פרצ'יק בכנר על הגג, גטו, קברט.

ניל וינברג / ריצ'רד השני: רוס / ריצ'רד השלישי: ברקנברי עיצוב קרבות במה

בוגר ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי", 2002. בתיאטרון הקאמרי: אמא קוראז', הרזון אשיל בכובע הקש האיטלקי, הרוצח בהמלט, הברון ואן שוויטן/ונטיצ'לי באמדיאוס, מש"ק בויצק, ראגנאר באלוף הבונים (בשיתוף עם הבימה). תיאטרון הספרייה: האסופית, פיוטר באבות ובנים, הנרי גרנפל בהשועל, המפקח באורח לא צפוי. מגזי בקלף חזק, מייק בבודדה באפלה, טולמן, זאק, פיט, בריאן, ד"ר האריס, אנדרו, אוסקר בקשר בלב. פסטיבל במהניה-חיפה: ראול ביצרים (אותו גם תרגם, עיבד, ביים, עיצב תפאורה ותלבושות). התיאטרון העברי: הרמן קרוק בגטו. המדיטק: שרלוק הולמס באמיל והבלשים. תיאטרון השעה: הגס פרידריך/פאבל, הרצל בילדי קורצ'ק. קולנוע: סיפור קיץ. טלוויזיה: תשדירי פרסומות. סרטי סטודנטים. בתיאטרון הספרייה וב"בית צבי" ביים את ההצגות: בום-טאון, רעולים, הבלון האדום (חימוש), נעורים וצדק, קללת מעמד המורעבים, הביטו בבני אלסטר צועדים לנהר הסום, אל-נקמות (פסטיבל ורשה, פולין), פלסטלינה. תרגום: השועל, קלף חזק, נעורים וצדק, החברים של אלכס, בום-טאון, קללת מעמד המורעבים, פלסטלינה.

אביב זמר / ריצ'רד השלישי: רותרם

בוגר ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי", 2002. בתיאטרון הקאמרי: שתום עין וחיל באמא קוראז', רב טוראי ואיש משפחה בכובע הקש האיטלקי, מרטין, פלדמן בעד ראה, אדוארד בטובים השניים, אלסיו בקוויאר ועדשים, מרצלוס, קצין/פורטינברס, נסיך נורבגיה/וולטמנד, שגריר בהמלט, הרופא בהאב, סוחר סמים בכסף עובר ושווא, השוטר בקומדיה של טעויות, זוכה מילגת רפאל קלצ'קין לשנת 2000. מסיכות או לא להיות בתיאטרון גבעתיים (במסגרת קבוצת תיאטרון דיוניסיה), הציף בקן הקוקיה בתיאטרון בארשבע. טלוויזיה: השיר שלנו (עונה שלישית ורביעית), לתפוס את השממים (עונה שנייה). פרסומות שונות.

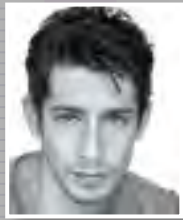

פיצ'ם באופרת הקבצנים, שריף בכותרת ראשית, ליר (של אדוארד בונד). השתתף בנטושים. בתיאטרון הקאמרי השתתף בהצגות: חוות החיות, מיכאל קולהאס, החילוני האחרון, נוצות, אמא קוראז', אחרי החגים, ענבי זעם, השחף, גורדיש, ביקור הגברת הזקנה, ריצ'רד השלישי, פולארד, קומדיה של טעויות, השחקן, עו"ד בפליישר, שיינדלה, סיפור משפחתי, המנצח, אויב העם, אשכבה, אטום, טובים השניים, אשה בעל בית, המפיקים, האב, אנטיגונה, השיבה לחיפה, שמו הולך לפניו, מכולת. בתיאטרון הבימה: חתונת הדמים, פסיקאים. בצוותא: הדממה. מופיע בהצגת יחיד אבר זר מפרי עטו, שהועלתה לראשונה בתיאטרונטו 91. משתתף בהפקות טלוויזיה ובסרטים, ביניהם קו 300, טירונות, מי פירסט סוני, טיפול נמרץ, עכשיו או לעולם לא, אלטלנה.

אורי רביץ / ריצ'רד השני: קרלייל / ריצ'רד השלישי: קלרנס

בוגר ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי", 1989. בין תפקידיו בתיאטרון - תיאטרון חיפה: מרד המתים, משפט הקופים, טוני קירבי בהן לא תיקהוה עמך, אדי קינג, קיטל בגטו. תיאטרון הספריה: אגיצ'ק בהלילה ה-12, הברון בבשפל, הברבור בהברבור, לווברג בהדה גבלר. תיאטרון בית ליסין: לארי בשרוף את זה, מצעד המלאכים, צור וירושלים. תיאטרון הבימה: פטראל במחלת נעורים, סוליוני בשלוש אחיות, ברי בהבחורים בדלת מומל, ביקור הגברת הזקנה, אוסולד ברוחות, הקצין הצרפתי, ורדה בפרנודים. תיאטרון החאן: אינגם במלקולם הקטן ומלחמתו בסריסים, השיבה למדבר. תיאטרון בארשבע: בני בהימים הכי טובים, דון פדרו בהמון רעש על לא כלום. תיאטרון נוצר: מפיוששת בארץ בושת (מפיוששת). קרו אור הפקות: מר בונה בנרנייה, האריה המכשפה וארון הבגדים. אנסמבל תיאטרון הרצליה: הדובר בגשם שחור, הזקנה הפנאנית, כובסת בירמה, הגביר בעירם של האנשים הקטנים. התיאטרון הקאמרי: אמדאוס, רופא/כרוז בויצק, ארנסט בקברט. באופרה הישראלית: אורפיאו באורפיאו ואארוציצה. בין תפקידיו בטלוויזיה: ספיר, פאזל, השיר שלנו. בין תפקידיו בקולנוע: קרוב לבית.

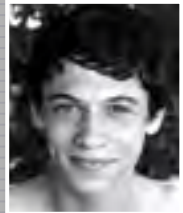

אביהוד תדהר / ריצ'רד השני: פרסי / ריצ'רד השלישי: הנסיך אדוורד

בוגר ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי", 2007. במסגרת לימודיו זכה במילגת קרן שרת, במילגה ע"ש שרגא פרידמן ובמילגה ע"ש זהרה שאקוב. בהצגות שהועלו במרוצת הלימודים מילא את התפקידים הבאים: מוריץ באביב מתעורר, איאן באיפה אמא שלי?, לפרנק בהשנחה עליונה, אלן באקווס ולורנס בבית חופשי. בתיאטרון הקאמרי מופיע גם בהצגה אוי אלוהים.

אוריה חורש / נועם טל / יניב שבית / ריצ'רד השלישי: נסיך יורק

תלמידי מגמת התיאטרון בביה"ס התיכון ע"ש תלמה ילין.

דודו ניב / ריצ'רד השני: יורק / ריצ'רד השלישי: בקינגהאם

יליד תל-אביב 1968. בוגר ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה, "בית צבי". שיחק בתיאטרון גשר, תיאטרון חיפה, תיאטרון בית ליסין, התיאטרון הקאמרי, תיאטרון הספריה, תיאטרון הבימה, תיאטרון מלנקי, תיאטרון תמונע, צוותא, מדיטק חולון ועוד. בין ההצגות בהן השתתף: הרולד בהרולד ומוד, סבסטיאן בהלילה ה-12, סר וילפריד בעד התביעה, פורפירי בעל החטא, השופט בראק בהדה גאבלר, אורגון בטרטיף, אלכסנדר בסתיו ימיו, ד"ר ראנק בבית הבובות, הדוד ביונה ונער, טורטשינר בשונאים סיפור אהבה, לורד ברלי במרי סטיוארט, נורמן בהבחורים בדלת מומל, זמלניקה ברביזור, ד"ר פלדמן בדואט לאחת, סלמנו בהזר, בנדל בהמלחמה תפרוץ אחרי ההפסקה, דון זואן/סליירי בטרגדיות קטנות, פטר בחלומות של אנונימוס, מוריס בשוורץ וחיות אחרות, לאמברט בסלבריישן, אלוד בהרפר ריגן. בקולנוע ובטלוויזיה השתתף בהפקות: החצר, המיוחדת, דובדבני וקובץ, שני דגלים, מעצר בית, האסכולה השקספירית, בראשית ברא, חסמב"ה ושוודי הסוסים, גלובוס, בית לחם, השועלים, מבחן בד, זאפ תיאטרון ועוד. פרס שחקן השנה 2007 על תפקידו כחוקר פורפירי בעל החטא - קיפוד הזהב. פרס השחקן המצטיין בפסטיבל הבינלאומי פודיום מוסקבה, על תפקידו בהמלחמה תפרוץ אחרי ההפסקה.

לורן סביר / ריצ'רד השלישי: אליזבת הבת

בוגרת תיכון לאמנויות ע"ש תלמה ילין. שרתה כזמרת בלהקת פיקוד המרכז. בוגרת ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי", 2009. במהלך הלימודים זכתה במלגה ע"ש ג'ורג' ואל במסגרת תחרות שירים מתוך מחזות זמר ובמילגת הצטיינות ע"ש מתילדה אלקלעי. השתתפה בהצגות ענבי זעם, גבעת ספון ריבר ובמחזות הזמר שיער, חתולים, שורת המקלה, קברט. בתיאטרון בארשבע: לואיזון בהחולה המדומה, ולנטין דה וילפור בהרוזן ממונטה כריסטו. בתיאטרון הקאמרי: ילדה בגטו. בתיאטרון אורנה פורת לילדים ולנוער: גלי בגלי, שטוחים במחסן השטוחים של דתיה. טלוויזיה וקולנוע: דיבוב בסדרות ובסרטים.

ניל פרנק / ריצ'רד השני: בולינגברוק

בוגר ביה"ס הגבוה לאמנויות הבמה "בית צבי", 1987. תיאטרון בית ליסין: יתומים, שח ומט, וריאציות על נושא מסתורי, אלטלנה, חשמלית ושמה תשוקה, קיסריה סופ"ש. תיאטרון החאן: מי תהום. תיאטרון חיפה: מלאכים באמריקה, ציפור הנעורים המתוקה, בני ערובה. תיאטרון הספריה: מודליאני, בשפל. תיאטרון בארשבע: עקרונות הכתיבה, ברור כשמש, קומדיה של טעויות, בית מלאכה, מחלת נעורים, הגולד האחרון. תיאטרון הבימה: 12 המושבעים, רוקדים בלונאסה, טרטיף, ביבר הזכוכית, אדם, מראה מעל הגשר, ליל העשרים. התיאטרון הקאמרי: סיפור משפחתי, עולמה של איימי, נורה, המורדים, הורדוס, עקר בית, המלט, האב, תרה, מי מפתח מוירגיניה וולף?, האריסטוקרטים, היילכו שניים יחדיו. קולנוע: אפטר, עונת הדובדבנים. טלוויזיה: בסדרות המוסד, לחיי האהבה, משחק החיים, מיכאלה, שתיקת הצופרים, זינזה.

יוסי קאנץ / ריצ'רד השלישי: סטנלי

בוגר ביה"ס הגבוה לקולנוע וספיע בפאריז. ממקימי תיאטרון בארשבע. כותב מדורי צילום בעיתונים. בין תפקידיו הרבים: גולדברג במסיבת יום הולדת, סר טובי בהלילה ה-12, הנזיר לורנצו ברומיאו ויוליה, ביציה בשידוכין, קרוקסטאד בבית הבובות,

Richard II

Richard II, written around 1595, is the first play in Shakespeare's second "history tetralogy," a series of four plays that chronicles the rise of the house of Lancaster to the British throne. Richard II, set around the year 1398, traces the fall from power of the last king of the house of Plantagenet, Richard II, and his replacement by the first Lancaster king, Henry IV (Henry Bolingbroke).

Henry Bolingbroke, Richard's cousin, is having a dispute with Thomas Mowbray, Duke of Norfolk, and they both want the king to act as judge. The subject of the quarrel is Bolingbroke's accusation concerning Mowbray's treason. After several attempts to calm both men, Richard acquiesces and Bolingbroke and Mowbray challenge each other to a duel, over the objections of both Richard and Gaunt. Richard interrupts the duel at the very beginning and sentences both men to banishment from England. Bolingbroke has to leave for six years, whereas Mowbray is banished forever. The king's decision, an act of political manipulation, can be seen as the first mistake in a series that will lead eventually to his overthrow and death. Indeed, Mowbray predicts that the king will fall sooner or later.

John of Gaunt, Bolingbroke's father dies and Richard II seizes all of his land and money. This angers the nobility, who accuse Richard of wasting England's money, of taking Gaunt's money (which rightfully belongs to Bolingbroke) to fund a war with Ireland, of taxing the commoners, and of fining the nobles for crimes their ancestors committed. Next, they help Bolingbroke secretly to return to England and plan to overthrow Richard II. However, there remain some subjects faithful to Richard, among them Bushy, Green and the Duke of Aumerle, cousin to both Richard and Bolingbroke. King Richard leaves England to administer the war in Ireland, and Bolingbroke takes the opportunity to assemble an army and invade the north coast of England. When Richard returns, Bolingbroke first claims his land back and then, by means of the nobility's maneuvering, he ascends to the throne as King Henry IV. Richard is taken into prison, where he is murdered under unclear circumstances. The new king repudiates the murderer and vows to journey to Jerusalem to cleanse himself of his part in Richard's death. As the play concludes, we see that the reign of the new King Henry IV has started off inauspiciously.

Richard II is considered one of the most moving and poetic plays in Shakespeare's history tetralogy. Shakespeare takes this unique king – who feels painfully alone sitting on the throne – on a sobering and captivating journey of self-discovery in light of his failure as a leader. The play touches upon sibling hatred and unfounded hatred, and poses a weighty moral dilemma: the duty of loyalty to a king who rules by virtue of divine grace vs. the duty to save the homeland from and defend it against a depraved and irresponsible ruler.

Richard III

The wars of the Roses have raged for many years. Now the civil war has finally ended and Edward has been crowned King. His brother, Richard Duke of Gloucester, a soldier all his life, is confronted with "the weak piping time of peace". Robbed of purpose in peacetime, he decides to aim for the crown. He sets his two brothers, George Duke of Clarence, and King Edward, who is already close to death, against each other. Both love Richard dearly and suspect nothing. In need of an upstanding wife of means to be his Queen, he woos and wins Lady Anne, despite having killed both her husband and father-in-law in the wars.

The Queen and her relations Lord Rivers and Lord Grey are mocked by Richard and Lord Buckingham for their opportunism and low birth. Clarence is murdered in the tower in Richard's orders. King Edward's dying attempts at reconciling his Queen's Kindred with Richard prove superficial. Edward's son and heir, the young prince, is welcomed home by the court, and immediately sent to the tower with his younger brother to await coronation. Their mother's kinfolk (Rivers and Grey) are killed; So is Hastings, the Lord Chamberlain, when it is clear he does not favour Richard's accession.

Buckingham proves Richard's chief advisor and henchman, helping to manipulate public opinion and gain him the crown. But when asked to ensure the murder of the princes in the Tower, Buckingham hesitates, loses favour, and escapes to join Richmond who is leading an army from France against Richard. Queen Elizabeth and the Duchess of York (Richard's mother) unite in mourning their dead, and in cursing Richard. When they confront him, he dismisses his mother's curses. Having willed the death of his wife, Anne, Richard needs to marry Elizabeth's daughter to prevent his rival, Richmond, marrying her and thereby strengthening his claim to the throne. Queen Elizabeth is finally persuaded. Buckingham is captured and executed. Richard and Richmond fight for the throne.

ריצ'רד 3: אוריה חורש

WILLIAM SHAKESPEARE

Richard II – Hebrew version **Shimon Sandbank**

Richard III – Hebrew version **Meir Wieseltier**

Adapted and Directed by **Arthur Kogan**

Set **Eran Atzmon**

Costumes **Orna Smorgonsky**

Lighting **Jake Sliv**

Language and Speech **Assi Eshed**

Stage fights **Gil Weinberg**

Movement (RICHARD III) **Guy Alon**

Production managers **Nava Levi/Nilly Beerl**

Assistant to the director **Liat Tsook**

Stage managers **Shmuel Pakorman, Jacky Chen, Charly Sabah**

Stage hands **Yanir Ben Yair, Amir Abudi**

Lighting programming **Alon Cohen**

Lighting operator **Aharon Nahum (Shaby), Eli Hadida**

Sound **Valery Reizes**

Video-art **Yoav Cohen (Richard II)**

Video operator **Ohad Levitan**

Wardrobe **Etti Elias, Dafna Hendely-Itzhaki**

Props **Rutie Levi, Asaf Friedman**

Makeup **The entire Dept.**

RICHARD II First performance: **5/7/12**

Length: **approx. 2 hours 15 minutes including interval**

RICHARD III First performance: **10/7/12**

Length: **approx. 2 hours 15 minutes including interval**

Richard II

Cast:

King Richard II **Itay Tiran**

John of Gaunt, Duke of
Lancaster, uncle to King Richard **Yossi Graber**

Duke of York, uncle to King Richard **Dudu Niv**

Henry Bolingbroke,
Duke of Hereford, son to John of Gaunt,
Afterwards, King Henry IV **Gil Frank**

Duke of Aumerle, son of Duke of York **Eran Mor**

Thomas Mowbray, Duke of Norfolk **Alon Dahan**

Queen Isabel **Helena Yaralova**

Earl of Northumberland **Eli Gornstein**

Henry Percy, his son **Avihud Tidhar**

Bishop of Carlisle **Uri Rawitz**

Sir Henry Green **Tal Weiss**

Sir John Bushy **Guy Alon**

Lord Ross **Gil Weinberg**

Gardener **Yossi Graber**

Gardener's men **Tal Weiss, Guy Alon**

Noam Semel Director General
Omri Nitzan Artistic Director

THE CAMERI THEATRE OF TEL AVIV

CAMERI

ISRAEL PRIZE RECIPIENT

Richard III

Cast:

Richard, Duke of Gloucester, later Richard III **Itay Tiran**

George, Duke of Clarence, Richard's brother **Uri Rawitz**

King Edward IV, Richard's brother **Yossi Graber**

Duke of Buckingham **Dudu Niv**

Queen Elizabeth, wife to King Edward **Elena Yaralova**

Duchess of York, mother to King Edward,
Richard and George **Miriam Gabrieli**

Lady Ann, widow of Edward,
son of King Henry VI; later Richard III's wife **Ruti Asersai**

Archbishop Thomas Rotheram **Aviv Zemer**

Lord Hastings, Lord Chamberlain **Alon Dahan**

Lord Rivers, brother to Queen Elizabeth **Tal Weiss**

Stanley, Count of Derby **Yossi Kantz**

Henry, Earl of Richmond,
afterwards King Henry VII **Eran Mor**

Lord Grey, son to Queen Elizabeth
by her former marriage **Lior Hakoon**

Sir William Catesby **Guy Alon**

Sir Robert Brackenbury,
Lieutenant of the Tower **Gil Weinberg**

Sir James Tyrell **Eli Gornstein**

Edward Prince of Wales **Avihud Tidhar**

Prince of York **Noam Tal/Yaniv Shavit/Uriya Horesh**

Daughter of Queen Elizabeth **Lauren Savir**

Lord Mayor of London **Yossi Graber**